

Doç. Dr. Soyalp Tamçelik, “Kıbrıs’ta Türk Mukavemet Teşkilâtı’nda (TMT) Uygulanan Propaganda Usulleri ve Özellikleri (Methods and Features of the Propaganda Practiced within the Turkish Resistance Organization in Cyprus)”, **IX. Kıbrıs Araştırmaları Kongresi 24-25 Nisan 2014**, Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları, Doğu Akdeniz Üniversitesi Basımevi, Mağusa, 2015, ss. 305-340.

KIBRIS’TA TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLÂTI’NDA (TMT) UYGULANAN PROPAGANDA USULLERİ VE ÖZELLİKLERİ

Methods and Features of the Propaganda Practiced within the Turkish Resistance Organization in Cyprus

Doç. Dr. Soyalp TAMÇELİK*

Özet

Bu araştırmada, Kıbrıs’ta Türk Mukavemet Teşkilatı’nın (TMT) ortaya koyduğu propaganda usullerinin neler olduğuna bakılmıştır. Bundan hareketle araştırmanın temel amacı, TMT’nin propaganda tekniklerinden hedefledikleriyle, elde ettikleri arasında doğrusal bir orantı olup olmadığının incelenmesidir.

Buna göre Kıbrıs’ta iki etnik yapı arasında cereyan eden ve aleni olarak yaşanan silahlı çatışmanın yanı sıra sessiz ve gizli bir savaşın daha yaşandığı görülmüştür. Kıbrıs’ta sessiz ve gizli yaşanan bu savaşın, istihbarî sistemlerin esaslarına göre yapılandırıldığı ve esas itibarıyla psikolojik savaş kriterlerine göre şekillendiği ortadadır. Dolayısıyla Kıbrıs’ta cereyan eden sessiz ve gizli bu savaşın, psikolojik savaştan başka bir şey olmadığı anlaşılmıştır.

TMT’nin 1957-1974 yılları arasında yaptığı asimetrik savaş uygulamalarını bildiği ve bu savaşın en önemli silahı olan *propaganda* ve *unsurlarını* ayrıntılı bir şekilde uyguladığı tespit edilmiştir. Bu yönüyle TMT, *propagandanın* önemini, yöntemlerini, vasıtalarını, kaynaklarını ve uygulamalarını bildiği görülmüştür.

* Gazi Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü / Ankara – TÜRKİYE, soyalp@hotmail.com

Kıbrıs'ta iki etnik grup arasında yürütülen bu savaşın, birtakım tekniklerle birlikte sürekli bir şekilde sürdürüldüğü anlaşılmıştır. TMT, özellikle Kıbrıs Rum halkı ve EOKA üzerinde *olumsuz* ve *yıkıcı*, Kıbrıs Türk halkı üzerinde ise *olumlu* ve *yapıcı* nitelikte propagandalarına devam ettiği ve hedef kitlenin görüşlerine, algılarına, hissiyatına ve faaliyetlerine tesir etmek için elinden gelini yapmaya çalıştığı tespit edilmiştir. Bundan dolayı TMT'nin propagandayı daha çok bireylerin *duygu*, *düşünce* ve *davranışlarını* değiştirmeye veya en azından etkilemeye yönelik olduğu anlaşılmıştır.

Bundan hareketle araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Buna göre birinci bölümde TMT'nin uygulamaya çalıştığı propagandanın amacı değerlendirmiş, ikinci bölümde bu propagandanın ana ilkeleri ve çeşitleri incelenmiş, üçüncü bölümden uygulanan yöntemlerin araçları değerlendirilmiş, dördüncü ve son bölümde ise TMT'nin EOKA'ya karşı uyguladığı propagandanın örnekleri gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler Kıbrıs, Propaganda, Asimetrik savaş, TMT, EOKA.

Abstract

In this research, what the methods are of the propaganda displayed by the Turkish Resistance Organization in Cyprus has been addressed. Based on this, the main purpose of the research is to examine whether there is a linear proportion between what the Turkish Resistance Organization aims at with its propaganda techniques and what it has obtained.

It has been determined that the Turkish Resistance Organization knows the practices of the asymmetrical war conducted between 1957-1974 and have implemented *propaganda*, the most important weapon of this war, and *its elements* in detail. From this aspect, it has been seen that the Turkish Resistance Organization knows the importance, methods, means, sources and implementations of *propaganda*.

It has been understood that this war, occurring between the two ethnic groups in Cyprus, is constantly continued together through its various techniques. It has been determined that the Turkish Resistance Organization continues its propaganda activities with their *negative* and *destructive* features on the Greek Cypriot community and the EOKA in particular and with its *positive* and *constructive* features on the Turkish Cypriot community and tries to do the best it can in order to impact the views, perceptions, feelings and activities of the target group. Therefore, it has been understood that the Turkish Resistance Organization's use of propaganda is directed more towards changing the *emotion*, *idea* and *behaviors* of individuals or at least towards influencing them.

Based on this, this research paper consists of four sections. In the first section the purpose of the propaganda the Turkish Resistance Organization has tried to implement has been evaluated, while in the second section the main principles and varieties of this propaganda have been examined, in the third section the means of the methods implemented have been assessed and in the fourth and final section the examples of the propaganda the Turkish Resistance Organization has used towards the EOKA have been shown.

Keywords: Cyprus, Propaganda, Asymmetric warfare, TMT, EOKA.

Giriş

İnsan psikolojisine hakim olma isteği, başlangıçta bireylerin ve halkların, zamanla da ulus-devletlerin kendi fikirlerini diğer toplumlara empoze etme gayretiyle şekillendiği görülmüştür. Özellikle bu gayret, teknolojinin her geçen gün geliştiği çağımızda, uluslararası ilişkileri ve askerî usulleri etkileyen bir safhaya dönüştüğü ortadadır.

Günümüzde ise psikolojik savaş teknikleri üzerinde ısrarla durulmakta ve yapılacak topyekûn bir savaşın kazanılmasında en büyük destekçilerinden birisi olarak değerlendirilmiştir (Türkoğlu 1969, 1). Bu nedenle psikolojik savaşın önemi artmış ve gerek sivillerin, gerekse de askerlerin uygulama sahasına giren bir olgu olarak ortaya çıkmıştır.

Çağımızda gerçekleşen savaşlar, en az iki tarafın veya müttefik grupların nizami cephelerde çarpışmasından ziyade, hemen hemen her alanda, özellikle de kamuoyunda yürütülen psikolojik faaliyetlerle mücadeleye girildiği görülmüştür. Kaldı ki çağımızda kitle iletişim araçlarının gelişmesi, enformasyonun çok hızlı bir şekilde yayılması, toplumlardaki okuma-yazma oranının yükselmesi ve teknolojinin inanılmaz hızla ilerlemesi, rakip tarafların kamuoyuna karşı yürütülen psikolojik ve etkileyici faaliyetler ile onların ruh halini etkilediği ortadadır.¹ Bu surette etkilenen kamuoyları, etkiyi yapan gücün isteği doğrultusunda hareket etmesi sağlanmaktadır. İşte bu nedenle çağımızda psikolojik savaşa ve onun yöntemlerine büyük önem verilmiştir.

Bu gerçekten hareketle Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Teşkilâtı'nın (TMT) yaptığı psikolojik savaş ve propaganda usullerine değinme ihtiyacı hissedilmiştir. Böylece TMT'nin 1957-1967 yılları arasında uyguladığı propaganda usulleri incelenirken, mevcut durum vaka örnekleriyle zenginleştirilmiştir. Ancak TMT'nin bu bilinmeyen yönü aydınlatılmaya çalışılırken, konuyla ilgili olarak aşırı genellemelere gidilmemesine de özen gösterilmiştir. Zira TMT ile ilgili bilgilerin tam olarak deşifre edilmemesi, konuyla ilgili resmi arşivlerin açılmaması, bilgi kirliliğinin hat safhada olması gibi nedenlerle genellemelere ulaşmak

oldukça zordur. Bu yüzden örnek vakalarla, durum tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Özellikle bu düşünce, örnek vakaların incelenmesiyle ortaya çıkan değerlerin, tümevarım tekniğiyle yorumlanmasına çalışılması, bu çalışmanın türünün ilk örneği olması açısından önemlidir.

Aslında bu açıdan bakıldığı zaman TMT'nin propaganda usullerinin *operasyonel* eylemleri desteklemek açısından mı; yoksa *yapısal* organizasyonu korumak açısından mı değerlendirmek gerekeceği tartışmalı bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Buna göre şunu belirtmek gerekir ki, TMT'nin bazı durumlarda nevi şahsına münhasır bir hal aldığı için *yapısal*² açıdan bir değerlendirme yapmak daha gerçekçi olacaktır. Nitekim TMT'nin propaganda usulleri gereği olarak kimin/kimlerin yönettiği, hangi kuruma/kurumlara bağlı kaldığı, nasıl/ne biçimde yaptığı veya hangi alanlarda yetkili olduğu gibi sorulara da cevap aramak gerekecektir. Aslında bu sorulara verilecek cevaplar, TMT'nin anlaşılmasına, algılanmasına veya yeniden tanımlanmasına yardımcı olacağı aşikârdır.

Bu araştırmada uygulanan yöntem konusuna gelince, konu esas itibarıyla *süreç analizine* dair bir yöntem uygulanmıştır. Dolayısıyla geleneksel hadise naklinin yerine, daha çok analitik tarih ikame edilmeye çalışılmıştır. Bu yöntemle, Kıbrıs'ta ortaya çıkan TMT'nin propaganda tekniklerine, kitle psikolojisine yönelik çalışmalarına, bununla ilgili kullandığı araçlara, uygulayageldiği yöntemlere ve bunların neler olduğuna bakılmıştır.

TCE

1. TMT'nin Uygulamaya Çalıştığı Propagandanın Amacı:

Bir yeraltı teşkilâtı olarak TMT'nin, bütün süreç boyunca tatbik ettiği psikolojik savaş tekniklerinin en önemli unsuru *propaganda*,³ *eğitim*⁴ ve *provokasyondur*. Bütün bu unsurlar bir *silah* olarak düşünülecek olursa, bunun cephanesi genel olarak *söz, yazı, resim, broşür* ve *gazete* şeklindeki ortaya çıktığı görülecektir. Hiç kuşku yok ki, bunun temeli '*bilgidir*' (Tarhan 2003, 36). Buna göre Kıbrıs'ta yaşanan bu nevi mücadelenin esas amacı, hitap ettiği toplumu veya hedef kitleyi ikna etmek ve onları istenilen amaca yöneltmektir. Bunu sağlamak için de kullanılan en etkin yöntem '*telkindir*'.⁵

Bu yönü ile *propaganda*, TMT'nin en çok önem verdiği unsurların başında gelmektedir. Aslında TMT, seçtiği hedef kitleye yönelik propaganda yaparken şu unsurlara dikkat ettiği görülmüştür.

Özellikle Kıbrıs Türk veya Rum kamuoyunda, mevcut davranışları değiştirmek, yeni düşünceleri ortaya çıkarmak, görüş farklılıkları yaratmak, birliği veya ayrılığı pekiştirmek gibi bir amaca yöneldiği düşünülmektedir.⁶ Bu yönü ile TMT, propaganda sırasında geniş bir hedef kitlesi seçebildiği gibi, çok dar gruplar üzerinde de çalıştığı görülmüştür.

Yapılan araştırmalar sonucunda denilebilir ki, propagandanın, Kıbrıs'ta her iki toplum üzerinde etkin bir şekilde kullanıldığı, toplumsal etkilerinin çok olduğu, hatta ve hatta psikolojik savaşın en önemli vasıtası olarak yoğun bir şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir. Özellikle propagandanın, 1963-1967 yılları arasında Kıbrıs'ta birbirinden ayrı ekonomik,⁷ sosyal⁸ ve siyasal⁹ sistemin oluşmasında önemli bir rol oynadığı olmuştur. Kaldı ki her iki toplumun liderleri, *propagandayı*¹⁰ etkin bir araç olarak da kullandıkları bilinmektedir.

Aslında TMT'nin propaganda ile uygulamaya çalıştığı şey, Teşkilât için taraftar toplamak, adanın *Taksim*'e yönelik doktrinleri anlatmak ve toplum içinde birliğı sağlamak gibi temel görevlerden oluşmaktadır. Bunun için de TMT, propagandayı etkin bir şekilde kullanmaya çalışmıştır. Ne var ki TMT bunu yaparken, amaçladığı bir başka konu daha vardır. O da Kıbrıs Türk insanını tek tek bilgilendirmenin yanı sıra, esas amacı, kitlelerin dikkatini belirli olaylara,¹¹ ihtiyaçlara, önceliklere, beklentilere ve gerekli görülen diğer konulara çekmek gibi bir duruma yönelmesidir. Pek tabii ki bu amaç, TMT'nin Kıbrıs Türk halkına yönelik yaptığı uygulamalardan birisi olarak da değerlendirilebilir. Ancak TMT'nin bir de Rum halkına yönelik yaptığı çalışmaları vardır. Bundan hareketle TMT'nin, '*genelde*' Kıbrıs Rum insanına, '*özelde*' ise EOKA'ya karşı yönlendirdiğı propaganda amaçları da olmuştur. Buna göre TMT'nin en büyük başarılarından birisi, Rum halkının direnme gücünü, EOKA'nın ise saldırı potansiyelini kendi küt kaynaklarıyla azaltmaya çalışmasıdır.

Bu nedenle Teşkilât, ada sathında uyguladığı *propagandayı*, '*fikirlerin fikirlerle savaşını*'¹² olarak da değerlendirmek mümkündür. Hatta Sonyel gibi bazı yazarlar, bu durumu '*silahsız savaş*' (Sonyel 2005, 42) olarak da tanımlamışlardır.

Aslında bu yöntemle TMT, propaganda unsurlarını uygulamakla, hedef olarak belirlediğı toplumun veya şahısların fikirlerini, hislerini, tutumlarını ve davranışlarını bilerek tesir altına almayı veya değiştirmeyi hedeflemiştir. Bu amaçla hazırlanan mesajların, uygun haberleşme teknikleriyle topluma iletilmesi sağlanmıştır.

Bundan hareketle TMT'nin uyguladığı propaganda, hedef kitle olarak belirlediğı Kıbrıs Türk halkını ve Türk kamuoyunu *Taksim* öğretisi temelinde etkilemek¹³ ve bu görüşü kitlelere yaymaktır.¹⁴ Ancak TMT'nin, karşı taraf olarak addettiğı Kıbrıs Rum toplumunu ve onun yeraltı örgütünü etkilemek üzere hazırladığı birtakım propaganda araçları da vardır. Dolayısıyla TMT'nin, özellikle de bir yeraltı örgütü olarak EOKA'nın düşüncelerini ve eylemlerini etkileyip değiştirebileceğı gibi temel amaçlarından birinin bu olabileceğı düşünülmektedir. Dolayısıyla TMT, bu amaca yönelik olarak *plânlı*, *programlı*, *disiplinli* ve *sürekli* (Gazioğlu ve Plümer 2001, 96) bir şekilde telkinlerde¹⁵ bulunmuş veya bu uğurda çalışmalara giriştiğı görölmüştür. Aslında TMT'nin, özellikle de EOKA'ya karşı yürüttüğü

propagandada, EOKA mensuplarının mücadele gücünü kırmaya ve ruhî bünyesini sarsmaya yönelik olduğu düşünülmektedir. Çünkü TMT, bu nevi propagandayı uygularken başarılı olması halinde, diğer yöntemlere¹⁶ başvurmadan istenilen neticeye ulaşılabilceğini düşünmektedir. Aslında bu netice, TMT için *maliyeti* en düşük olması açısından dikkate şayandır.

1.1. TMT'nin Propaganda Savaşından Beklentileri:

TMT'nin bütün bir mücadele boyunca propaganda usullerinden elde etmeye çalıştığı amaç, genel itibarıyla propagandayı yapan kaynağa *doğrudan* ya da *dolaylı* olarak fayda sağlamaktır. Bunu yaparken de temel hedef, özellikle EOKA'yı, Kıbrıs Rum toplumu nezdinde politik, ekonomik ve sosyal olarak *yalnızlığa* itmektir. Buna göre TMT'nin uygulamaya çalıştığı propagandanın temel amaçlarından veya beklentilerinden söz edildiği zaman şunu söylemek mümkündür:

1. Özellikle Kıbrıs Rum toplumu içinde yaşayan bireyleri, kabule zorlanmayacağı bir düşünceyi kabule, yapmaya mecbur edemeyeceği bir hareketi kendi rızasıyla yapmaya yöneltmektir.

2. Rum toplumu içinde EOKA'ya karşı düşünceleri kontrol etmek, yönlendirmek veya bu örgüt aleyhinde fikirler oluşturmaktır. Ayrıca Rum kamuoyunun maneviyatını sarsmak, meseleye tarafsız bireyler üzerinde menfi kanaat oluşturmak ve mümkünse onları bir başka düşünceye sevkettir.

3. TMT'nin istediği davranışı meydana getirmek ve bu davranışı, uygun fikir ve tutumlarla takviye etmek ise bir başka amaçtır.

2. TMT'nin Uyguladığı Propagandanın Ana İlkeleri:

Daha önce de ifade edildiği gibi TMT'nin uyguladığı propagandanın cephanesi, *sözlerden* ve *kelimelerden* oluşmaktadır. Ancak TMT'nin uygulamaya çalıştığı propaganda yöntemi, gelişigüzel seçilmiş veya sarfedilmiş sözler değildir. Bu yönü ile icra edilen propaganda, üzerinde uzun uzun düşünülmüş, zamanı ve zemini iyi hesaplanmış, *şekil* ve *ölçüsü* (Tarhan 2003, 36) doğru belirlenmiş, hedef kitlesi ise iyi tayin edilmiş faaliyetler olarak değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda ifade edilecek olursa, TMT'nin uyguladığı propagandanın ana ilkeleri şu şekilde sıralanabilir:

1. TMT tarafından yapılan propaganda; inanılır, akla uygun ve kaynağı¹⁷ güvenilir.

2. TMT, propagandayı icra ederken, belirlediği hedef kitlenin kültürel ve sosyal yapısına uygun davranışlar sergilemiştir. Bu yüzden propaganda yaparken, hedef kitlenin inançlarına, geleneklerine ve adetlerine doğrudan hücum etmekten imtina etmiştir.

3. TMT, propaganda yaparken, hedef kitleyi kazanmaya veya en azından elde tutmaya çalışmıştır.

4. TMT, propaganda icra ederken, seçtiği hedef kitleye karşı her zaman için önem vermiştir. Özellikle Kıbrıslı Rumların da vatansever olduğu göz önünde bulunduran TMT, onları rencide edecek çalışmalardan özenle kaçınmıştır.

5. Bütün bunlara rağmen TMT, propagandasını yaparken, en zor işi başarmış ve bazı haller dışında karşı tarafta propaganda yapıldığını belli etmemiştir.

6. Sırf bu yüzden TMT, yapılacak propagandayı plânlarken¹⁸ veya uygularken, bilinçli, eğitilmiş ve deneyimli mukavemetçilerden yararlanmayı uygun görmüştür.

TMT'nin bu doğrultuda yaptığı propagandanın esas amacı, Rum toplumu içinde “*başka çözüm yolu yok*” (Tarhan 2003, 56-57) duygusunu uyandırmak ve EOKA'nın etkinliğini psikolojik olarak kırmak temelinde kurgulanmıştır. Ancak TMT'nin, başarılı ve etkili bir propaganda için şu hususlara da dikkat ettiği görülmüştür:

1. Propagandayı yapan deneyimli mukavemetçi, maksadını gizli tutmuş ve empoze etmek istediği fikirleri açıklamakta acele etmemiştir. Aksi takdirde propagandaya muhatap olanlarda, olumsuz bir tepki veya zıt fikirler oluşturabilecektir. Özellikle empoze edilmek istenen fikirler, muhatapın sanki kendi fikriymiş gibi olmasına dikkat etmiştir.

2. Propagandayı yapan mukavemetçi, öncelikle muhatapının fikirlerini anlamaya ve bu fikirlerden hangisinin, kendisinin empoze etmek istediği fikirlerle uyum içinde olduğuna bakmaktadır. Ortak nokta bulunduktan sonra bu fikir, mukavemetçi tarafından tahrik edilmeye çalışılmıştır.

3. Mukavemetçi tarafından yapılan propaganda çalışması, Teşkilât'ça yakından takip edilmiş ve bu olgu, yeni haber ve sloganlarla sürekli olarak desteklenmiştir. Daha sonraki düzenlemeler, sırası geldikçe yapılmıştır.

4. Propagandayı yapan mukavemetçi, toplumun kanaat önderlerini teşhis etme yoluna girmiş ve bu kişilere empoze etmeyi düşündüğü fikirlerle yaklaşmaya çalışmıştır.

5. Özellikle propagandayı yapan mukavemetçiler, başkalarının fikirlerini dinlemeye tahammül edecek kadar sabırlı olmaya dikkat etmişlerdir. Dolayısıyla hiçbir şekilde asabiyet göstermemeye özen göstermişlerdir.

6. TMT'nin uyguladığı propagandada, *sembollerin* ve *simgelerin*¹⁹ önemli bir yeri vardır. Ancak propagandada kullanılan sembollerin arzu edilen amaca ulaşabilmesi için, ifade ettiği anlamın kesin bir şekilde sergilenmesi şarttır. Bu yüzden TMT, anlaşılması *kolay* ve algılanması *basit* işaretleri²⁰ seçmiştir.

7. TMT'nin uyguladığı propagandanın başarılı olmasının bir diğer özelliği de verdiği mesajın; *kısa*, *öz* ve *anlaşılır* olmasıdır.

2.1. TMT'nin İcra Ettiği Propagandanın Çeşitleri ve Özellikleri:

TMT'nin ada sathında uyguladığı psikolojik savaşın ve bunun en önemli unsuru propagandanın, değişik şekillerde yapıldığı görülmüştür. Buna göre TMT'nin tatbik ettiği propaganda çeşitleri ve özellikleri şu şekilde ifade edilmesi mümkündür:

2.1.1. TMT'nin Uyguladığı Seviyeye Göre Propaganda Çeşitleri:

TMT'nin bu konuyla ilgili olarak uyguladığı propagandayı, seviyesine göre iki ayrı grupta toplamak kabildir.

2.1.1.1. TMT'nin Uyguladığı Stratejik Propaganda Çeşitleri:

TMT'nin icra ettiği stratejik propaganda, stratejik savaş olarak da nitelemek mümkündür. Aslında stratejik propaganda, Kıbrıs Rum halkının tamamını, Yunan kamuoyunun ise bir kısmını etkileyen büyüklükteki bir propaganda çeşididir. Görüleceği gibi TMT'nin uyguladığı bu nevi propagandanın geniş çaplı olması, takip ettiği metodu da çeşitlendirmiştir. Buna bağlı olarak TMT'nin elde edeceği sonucun da belli bir süre alması gayet normal karşılanmalıdır.

Aslında Kıbrıs'ta uygulanan stratejik propagandanın tesiri geç anlaşılmıştır. Ancak buna rağmen TMT, stratejik propagandaya ihtiyaç duymuş ve belli bir süre sonra da harekete geçerek uygulamaya başlamıştır. Özellikle stratejik propagandanın uzun süreli olması nedeniyle, 1963'teki Kumsal katliamından hemen sonra yeraltından yerüstüne çıkan Teşkilât, kendini açığa vurmuş ve eylemlerini, aleni bir şekilde yapmaya çalışmıştır (Tamçelik 1997, 127-128). Dolayısıyla TMT'nin, yerüstüne çıkmanın hazırlığına çok önceki dönemlerden başladığı ve bu yöndeki çalışmalarıyla, başarılı bir *hazırlık dönemi*²¹ geçirdiği görülmüştür.

Esasında TMT'nin uyguladığı bu propaganda türünde, bireyin '*zihnine*' ve toplumun '*hafızasına*' (Yıldırım 2007, 158) ilgi göstermiş ve bu yönde yapılan çalışmalara destek vermiştir (Konuloğlu 2008, 86-87). Özellikle TMT, bu propagandayı uygularken, bu türe uygun olan bir konuyu seçmiş, daha sonra bu mevzuyu ilgi çekici bir hale getirmiş ve bunun

üzerinde ısrarla durup tekrar edilmesini sağlamıştır. Aslında bu yöntem, bir ölçüde *beyin yıkama* (Tarhan 2003, 50) yönteminden başka bir şey değildir.

TMT'nin bu türden bir propagandayı seçmesindeki hedefi; Kıbrıs Türk halkının moral değerlerini yüksek tutmak,²² Teşkilât'a olan güveni artırmak (Keskin 1998, 63; Cankut 2006, 63), Türkiye'nin maddi ve manevi desteğini temin etmek (Druşotis 2010, 317), Kıbrıs Rum halkının moralini bozmak, EOKA'nın etkinliğini azaltmak ve manen yıkmak, Rum toplumu ile EOKA arasında sosyal ve politik çatışmaları kullanmak,²³ toplum liderlerini, kanaat önderlerini veya önemli devlet çalışanlarını kötileyerek onları toplumun gözünde küçük düşürmek²⁴ ve Rumlarla karışık yaşanan meskûn bölgelerde Kıbrıslı Türklere moral vermektir. İfade edilen bu hedeflere ulaşabilmek için de Teşkilât, öncelikle *beyaz*, gerektiğinde de diğer propaganda türlerini kullanmaktan çekinmemiştir.

TMT'nin stratejik propagandada kullandığı araçlar ise genellikle *iç ve dış basında* kullanılan materyallerdir. Dolayısıyla TMT, bu araçları kullanarak amaca uygun konular seçmiş, daha sonra da bu konuları cazip hale getirmiş, ancak birtakım abartmalar yaparak ve bunları sürekli tekrar ederek, bireyin veya toplumun zihnine nakşetmiş ve bunda da başarılı olmuştur.²⁵

2.1.1.2. TMT'nin Uyguladığı Taktiksel Propaganda Çeşitleri:

TMT'nin uyguladığı bu tür propagandanın amacı, EOKA'ya silahlı eylemlerini bıraktırıp, *etkisizleştirmek* veya *suskunluğunu* sağlamaktır. Bu nedenle TMT'nin icra ettiği taktiksel propaganda, stratejik propagandanın küçük çapta bir tekrarı, tatbiki ve tamamlayıcısıdır. Bu yüzden TMT, bu tür propagandayı daha çok *kısa süreli sonuçlar* için kullanmıştır.

Aslında TMT'nin uyguladığı taktiksel propaganda, sınırları belli, küçük ve dar bir bölgede tatbik edilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle TMT, yaptığı propagandanın neticesini *olumlu* veya *olumsuz* olarak kısa bir süre içinde görme şansını elde etmiştir. Özellikle bu tip propagandanın uygulandığı yerler; cephe hatları, Rum bölgeleriyle doğrudan teması olan yerler ve hemen bunların bitişiğindeki geri kalan bölgelerdir.

Özellikle TMT'nin taktiksel propagandada EOKA'nın veya Kıbrıs Rum liderliğinin geçmişte yaptığı hataları, kötülükleri ve aşağılamaları vb. hususları kullandığı görülmüştür. Bunun yanı sıra TMT, yeraltı örgütü olarak EOKA'nın silah, mühimmat ve eylemsel eksikliklerini de propaganda malzemesi olarak kullanmıştır. Bundan hareketle Teşkilât, EOKA ve RMMO mensuplarıyla doğrudan yapılan silahlı çatışma alanlarını hedef almış ve

çatışma alanlarının gerisinden gelen haberleri, daha sonra kullanmak üzere envanterine kaydetmiştir.

Aslında TMT'nin bu propaganda türünden hedeflediği şey; Rum halkının maneviyatını bozmak,²⁶ toplum nezdinde Rum liderlerinin itibarını sarsmak, bireyde ve toplumda korku salmak, gerektiğinde TMT'nin veya Türk silahlı kuvvetlerinin kendilerine direnç göstermek için taarruz edebileceği duygusunu uyandırmak temel amaç olmuştur.

2.1.2. TMT'nin Uyguladığı Propagandanın Kaynağına Göre Çeşitleri:

TMT'nin uyguladığı bu propaganda türüne göre kaynağının *bilinebilirliği* ve sunduğu bilginin *doğruluğu* çerçevesinde, üç ana kısma ayrıldığı tahmin edilmektedir. Bunlar sırası ile şu şekildedir:

2.1.2.1. TMT'nin Tatbik Ettiği Beyaz veya Açık Propaganda Türleri:

TMT'nin bütün zaman dilimi içinde genel olarak uyguladığı propaganda türü, *beyaz* veya *açık* olarak ifade edilebilen türdendir. Dolayısıyla TMT, tamamıyla *açık* bir biçimde yaptığı propagandanın kaynağı bellidir ve kendisi de bu kaynağın mümessili olarak tanınmak istemektedir. TMT, bu türü *uygularken, gayet açık ve şeffaftır*. Kaldı ki Teşkilât, *beyaz propagandayı*²⁷ uygularken, *bilginin ve kaynağının doğruluğuna* azami şekilde dikkat etmiştir. Çünkü *yalanın kullanılması halinde, Kıbrıs gibi küçük* bir yerde geri tepeceğini bilmekte, Kıbrıs Türk toplumu içinde ise kendine duyulan güvenin sarsılacağını düşünmektedir.²⁸ Ayrıca böyle bir durumda yapmaya çalıştığı propagandanın etkisiz kalacağını, birtakım yeni kaynakların aranmasına ihtiyaç duyacağını,²⁹ bunun da zaman ve maddi kayba neden olacağını bilmektedir.

Aslında TMT'nin uyguladığı *beyaz propagandanın* asıl malzemesi '*haberdir*'. Özellikle bunun için Teşkilât, Kıbrıs Rum liderliğinin ve EOKA'nın hatalarını, suiistimallerini, ayrımcılığını ve kötülüklerini malzeme olarak kullanmıştır. Bundan hareketle Teşkilât, bu malzemenin *ne zaman, nasıl, ne ölçüde ve ne şekilde*³⁰ kullanılacağını önceden plânlanmaya çalışmıştır.

Kaldı ki, TMT'nin uyguladığı bu propaganda yöntemi, Kıbrıs Türk liderliğinin veya siyasal otoritenin kontrolünden geçtikten sonra uygulandığı tahmin edilmektedir. Bunun içindir ki iletiler, *yarı resmi* nitelik taşımaktadırlar. Dolayısıyla bu propaganda türünün, TMT tarafından sıkça kullanıldığını söylemek hatalı değildir. Özellikle bu tür propagandanın, sükûn dönemlerinde ve genellikle radyodan yapıldığı bilinmektedir. Bunun dışında Kıbrıslı Türkler arasında *dinî ve millî günlerde*³¹ yapılan propagandanın da bu türden olduğu sanılmaktadır.

Ancak TMT'nin tatbik ettiği *beyaz propagandanın* güçlü yanı olduğu gibi, zayıf yanı da bulunmaktadır. Bu tür propagandanın en güçlü yanı, Rum liderliğinin veya EOKA'nın fikirlerini çürütmesi ve taraftarlarını azaltmasıdır. Zayıf yanı ise yayılma menziline sınırlı olmasıdır.³²

2.1.2.2. TMT'nin Tatbik Ettiği Kara veya Sinsi Propaganda Türleri:

TMT'nin uyguladığı bu propaganda, *beyaz propagandanın* tam tersi bir nitelik taşımaktadır. Dolayısıyla bu propagandanın hakiki kaynağı *gizlidir*. TMT'nin muhtelif zamanlarda uyguladığı bu propaganda türünün, aslında kaynağı bellidir; ancak başka kaynaklardan çıkıyormuş gibi gösterilmesi, konjonktürel gelişmeler açısından tercih edilmiştir. Bu yüzden beyaz propagandanın aksine, *kara propagandanın* sahası geniştir. Özellikle Teşkilât'ın tevatürlerden,³³ doğru olmayan sözlerden veya çeşitli söylentilerden³⁴ azami şekilde istifade ettiği bilinmektedir.

Aslında bu yöntemde *entrikanın, yalanın, iftiranın, fitnenin, sinsiliğin ve sahte kanıtın* (Tarhan 2003, 41-42) kullanımı serbesttir; ancak *gizlilik* mutlak surette esastır. Gerçek şu ki, Teşkilât'ın bu yöntemle arzuladığı şey, özellikle Rum toplumunun inançlarını sarsmayı, kamuoyunu karıştırmayı ve EOKA'ya karşı güvensizliği artırmayı amaçlamıştır.³⁵ Ancak şunu belirtmek gerekir ki, bu tür davranışları, ahlâkî doktrinlerle değerlendirmek hiç de doğru değildir. Çünkü bu tür değerlendirmeler, yeraltı teşkilâtları için uygun görülmemektedir. Varlık veya yokluk mücadelesine giren toplumların tercih ettikleri tek yöntem, *hayatta kalma* yöntemidir ki, bu ilke her şeyin üzerinde olduğu yadsınmaz bir gerçektir. Ne var ki, bu yöntemin EOKA tarafından da çok etkin bir şekilde kullandığı görülmüştür. Hâl böyle olunca, bir yeraltı örgütü olarak EOKA'ya karşı buna benzer ahlâkî verilerle değerlendirme yapmak, pek de doğru bir yöntem değildir.

Gerçek şu ki, gerek TMT, gerekse EOKA, *kara propagandayı* uygularken, var olmayan her şeyi varmış gibi göstermiştir. Bunun için de gerçek olmayan veriler, gerçekmiş gibi hazırlanmış ve hedef kitleye sunulmuşlardır. Bununla ilgili olarak Dr. İhsan Ali ve yeğeni Özdemir Özgür'ün Makarios'un kuzeni olduğuna dair bilginin *Milliyet* gazetesine servis edilmesi buna örnek gösterilebilir (Özgür 2000, 152).

Aslında bu propagandanın temel amacı, gerek Rum, gerekse Türk toplumu içinde yerleşmiş bir inancı, ya temelden *sarsmak* ya da *yıkmaktır*. İkinci olarak hedeflenen amaç ise Rum toplumunu liderlerinden soğutmak, EOKA'ya karşı var olan güveni sarsmak, sosyal ve ekonomik dayanışmayı yıkmak yönünde olmuştur. Ayrıca Kıbrıs Rum insanını bireysel

olarak *şüpheli, kaygılı, mutsuz ve zihni karışık*³⁶ bir vaziyette tutmak da arzulanan hedefler arasındadır.

2.1.2.3. TMT'nin Tatbik Ettiği Gri Propaganda Türü:

TMT'nin icra ettiği bir diğer propaganda türü ise *gri propagandadır*. Aslında Teşkilât'ın uyguladığı bu türden bir propagandanın, *beyaz* ile *kara propaganda* arasında bir propaganda türü olduğu sanılmaktadır. Ancak bu tür bir propaganda, genel olarak *bulanık* bir yapı arzetmektedir. Bu yüzden TMT, *gri propagandayı* uygularken, birtakım hususlara dikkat etmiştir. Zira bu tür bir propaganda tekniğinde kaynak, hiçbir şekilde belli değildir ve doğruluğu kanıtlanacak nitelikte de değildir. Dolayısıyla Teşkilât tarafından ortaya atılan bilginin *gerçek dışı* veya *iftira* olduğu da kesin olarak bilinmemektedir. Hal böyle olunca bu tür propagandanın ana malzemesi, daha çok *rivayetlerden*³⁷ ve *tevatürlerden* oluştuğu bir gerçektir.

TMT tarafından uygulanan *gri propagandanın* en güçlü yanı, verilen mesajın belirlenen hedef kitlesince kolay kabul edilebilir olmasıdır. Çünkü gerek *toplum* üzerinde, gerekse *birey* üzerinde, herhangi bir propaganda hissi doğurmamaktadır (Tarhan 2003, 38-39). Aslında TMT tarafından icra edilen bu tür propagandada, genellikle doğru bir olaya, muhtelif sayıda *gerçek dışı* bilgiler nüfuz ettirilerek, ilgili muhatabın toplum içinde *küçük* veya *gülünç* (Tarhan 2003, 39) düşürülmesi sağlanmıştır. Örneğin Rum toplumu içindeki Grivas ile Makarios'un çekişmesini, çeşitli hikâyelerle sarsmaya çalışmak, bu türdeki çalışmalara örnek niteliğindedir. Dolayısıyla TMT, bu tür olaylarda *gri propagandayı* etkin bir şekilde kullandığı ve bunda da başarılı olduğu görülmüştür.

2.1.3. TMT'nin İcra Ettiği Diğer Propaganda Türleri:

TMT, *seviyesine* ve *kaynağına* göre propaganda çeşitlerini kullanırken, aynı zamanda *sahası bakımından* iç ve dış propaganda; *kapsam bakımından* genel, sınırlı ve ferdi propaganda; *konusu bakımından* siyasî, ekonomik, askerî ve kültürel propaganda; *metodu bakımından* korkutucu, ikna edici ve kışkırtıcı propaganda, *hedef kitle bakımından* ise Türk halkını elde tutma, Rum toplumunun moral değerlerini bozma, tarafsız olanlara karşı kendi haklılığını ispat etme ve EOKA'yı küçük düşürme yönündeki propaganda türlerini kullanmıştır.

3. TMT'nin Uyguladığı Propaganda Yöntemleri:

TMT'nin, asimetrik savaşın en önemli vasıtası olan propagandanın uygulanmasında, aşağıda ifade edilen teknikleri ya da yöntemleri tercih ettiği bilinmektedir. Buna göre Teşkilât'ın uyguladığı bu yöntemleri, şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:

1. *Tanık Gösterme Yöntemi*: TMT, özellikle belli bir politikayı (Taksim/Enosis), düşüncüyü ve fikri desteklemek veya reddetmek için hedef kitle tarafından tanınan veya bilinen kişilerden, objelerden veya nesnelerden yararlanmayı uygun görmüştür. Örneğin Atatürk, İnönü, Denktaş, Dr. Küçük, Bozkurt³⁸ amblemi vb. gibi...

2. *Parlak ve Genel Anlamlı Sözlerin Kullanılması Yöntemi*: TMT, gerek Teşkilât için, gerekse toplum için uygun mana taşıyan olayların veya inandırıcı özelliği bulunan haberlerin,³⁹ herkesin kabul edebileceği fikirlerle veya bilgilerle desteklemeye çalışmasıdır.

3. *Basitleştirme Yöntemi*: TMT, hedef kitleye iletilecek mesajın, mümkün olduğunca basit ve anlaşılabilir⁴⁰ olmasına dikkat etmiştir.

4. *Halk Adamı Yaklaşımı Yöntemi*: TMT, hedef kitlenin anlayacağı tarzda konuşmaya veya hareket etmeye önem vermiştir. Bu yüzden halk kitlesine göre davranmaya gayret sarfetmiştir.

5. *Amaçlı Seçim Yöntemi*: TMT, kendi fikirlerini propaganda aracı olarak kullanırken, bu fikirlerini en gerçekçi olanlarından ve en çok kabul görenlerinden seçilmesine özen göstermiştir.

6. *Kaçınılmaz Zafer Yöntemi*: TMT, hedef kitle için herkesin kabul edebileceği unsurları seçerek, bu kitleyi mutlu sona ulaşılmanın an meselesi olduğu konusunda ikna etmeye çalışmıştır. Bunun için de seçtiği en iyi ifade “Ya Taksim! Ya ölüm!”, “Türk askeri Kıbrıs’a...”, “Kıbrıs Türk’tür, Türk kalacaktır!”⁴¹ gibi söylemler geliştirmiştir.

7. *İma Yöntemi*: TMT, Rumlara yönelik hedef kitleyi bölmek için muayyen fikirleri kullanmıştır. Bu fikirler aracılığıyla, belli başlı değerlere, kişilere ve kurumlara karşı şüphe uyandırmak temel amaç olmuştur. Çünkü TMT, prestiji yüksek, halk tarafından sevilen ve saygı duyulan kişilere doğrudan doğruya saldırmanın sakıncalarını bilmektedir. Bu yüzden TMT, sadece vatandaşlara veya sıradan sosyal gruplara yönelmiştir.

8. *İsim Takma Yöntemi*: TMT, isim takma (lakap) yoluyla, hedef kitlenin fikirlerine, şahıslarına veya kurumlarına karşı olumsuz yargılar yüklemeye çalışmıştır. Örneğin “Türk katili”; “Kanlı/Kızıl Papaz”; “Türk düşmanı Grivas”; “Katliam Plânı Akritas”; “Türk kasabı Sampson” vb. gibi...

9. *Propagandayı Durdurma Yöntemi*: TMT, dikkatleri başka yöne çekmek, kaçamak davranmak veya konuları gizlemek gibi çeşitli amaçlar için bu yöntemi kullandığı tahmin edilmektedir. Örneğin 17-18 Ekim 1959 tarihinde Kıbrıs’a silah sevkıyatı için kullanılan

‘Elmas’ adında teknenin batırılmasından ve bu olayın kamuoyuna yansımalarından sonra TMT, yapılan karşı propagandayı durdurmak için yunus balığı avlayan bir teknenin arızalanarak battığını ve içindeki mermilerin de yunus balığını avlamak için kullanıldığını açıklamak zorunda kalmıştır.⁴²

10. *Eğlendirme Yöntemi*: TMT’nin, bazı durumlarda propaganda amaçlı olmaktan çok *eğlenceye*⁴³ yönelik kullandığı çalışmaları da olmuştur. Örneğin “*Bekledim de gelmedin*”;⁴⁴ “*Bir gece ansızın gelebilirim*” vb. gibi...

11. *Ölüm Busesi Yöntemi*: TMT, yıkmak veya sarsmak istediği hedefi, önce *methetmeye* başlayarak, ardından da *aşağılayarak* veya *kötüleyerek* maksadına ulaşmaya çalışmıştır. Örneğin Klerides ile Makarios’un, Yorgacis ile Grivas’a göre daha insancıl olduğu ifade edilmişse de bu şahısların, Kıbrıslı Türkleri imha edecek Akritas Plânı’na⁴⁵ imza attığının belirtilmesi buna örnektir.

12. *Kötülercesine Methetme Yöntemi*: TMT, yıpratmak istediği hedefi öncelikle mübalağalı bir şekilde övmekte veya muhatabın kötü kabul edilen yanlarını, kasten veya hissedilecek bir biçimde methetmektedir. Bununla ilgili olarak Dr. İhsan Ali⁴⁶ örneği verilebilir.

13. *Kasıtlı Alıntı Yapmak Metodu*: TMT, hedef olarak aldığı kişinin ve kurumların beyanatından ve şifahi ifadelerden, sadece propaganda için işe yarar alıntılar yaptığı bilinmektedir. Örneğin Ayhan Hikmet’in ve Ahmet Muzaffer Gürkan’ın öldürülmesiyle ilgili yapılan tahkikat belgelerinin *Halkın Sesi* gazetesinde yayımlanması büyük infiale neden olmuştur. Zira gazete “*Yorgacis, Ayhan Hikmet ve Muzaffer Gürkan’ın kendisine Türk Büyükelçiliği, Kıbrıs Türk liderliği, TMT ve Türk Alayı’nın komutanlarıyla ilgili gizli istihbarat sızdırdığını*” (Druşotis 2008, 29-30) alıntılarla yazmıştır. TMT’nin yayın organlarında biri olarak kabul edilen *Nacak* gazetesi ise öldürülen avukatları, Yorgacis’in ifadelerinden hareketle “*özgürlük kahramanı*” (Druşotis 2008, 30) olarak nitelemiş ve bu yüzden Rumların oyuncağı olduğunu ifade etmiştir.

14. *Gülünç Duruma Düşürme Yöntemi*: TMT, hedef kişi veya kurumlar bazında yaptığı çalışmalarda, bunların çeşitli tutumları veya ehliyetsiz durumları için *alaycı* bir dil kullanmıştır. Örneğin St. Sinod toplantılarında papazlar için veya Temsilciler Meclisi’nde Rum milletvekilleri için kullanılan dil buna örnek olarak gösterilebilir.

15. *Kasıtlı İlişkiler Kurma Yöntemi*: TMT, hedef kişileri veya kurumları, muhatap kitlenin hoş görmeyeceği veya tepki göstereceği ilişkiler içinde olduğunu göstermeye çalışmıştır.⁴⁷ Örneğin Dr. İhsan Ali’nin Rumlarla yakın ilişkiye girmesini veya Makarios’un danışmanı⁴⁸ kimliğinde bulunmasını, toplum nezdinde kötü göstermiştir.⁴⁹ Bunun yanı sıra

TMT'nin, bu yöntemle çeşitli sendikacıları⁵⁰ veya gazetecileri⁵¹ etkisizleştirmeye⁵² çalıştığı da olmuştur.

3.1. TMT'nin Kullandığı Propaganda Araçları:

TMT, propagandasını yapabilmek ve istediği unsurlar üzerinde etkisini artırabilmek için çeşitli vasıtalar kullanmıştır. Bu doğrultuda TMT, *zamana* ve *koşula* uygun olarak değişebilen birtakım vasıtaları kullanım sahasına sokmuştur. Buna göre TMT'nin kullandığı propaganda araçları, aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

3.1.1. TMT'nin Kullandığı En Önemli Propaganda Aracı – İnsan:

Zaman içerisinde ne kadar gelişirse gelişsin, TMT'nin propaganda için kullandığı araçlarından başında, hiç kuşkusuz ki *insan*, başı çekmektedir. Bu yüzden TMT, en etkin propaganda aracı olarak insanı,⁵³ kendi fikirlerini duyurmak açısından değerlendirmiştir. Bu yüzden TMT, mukavemetçilerden etkin bir propandist kitle oluşturmuştur. Ancak bu kitleyi, iki ayrı grupta toplamak mümkündür.

1. *TMT'nin Açık Propaganda Elemanları:* Bunlar, TMT adına açık propaganda yapmakla görevli kişilerdir. Dolayısıyla bu kişiler, TMT'nin belirlediği fikirlerin müdafaasını yapmaktadırlar.⁵⁴ Buldukları her müsait zaman ve zeminde derhal konuşmaya ve münakaşaya başlayarak, inandıkları fikrin propagandasını yapmakla görevlendirilmişlerdir. Özellikle bu tür bir propaganda, Kıbrıslı Türklerin siyasal oluşumunda ve iç politika üzerinde etkisi çok büyük olmuştur.

2. *TMT'nin Gizli Propaganda Elemanları:* TMT tarafından özel olarak yetiştirilmiş birtakım mukavemetçiler, çeşitli topluluklar arasında hakiki kimliğini ve vazifesini gizleyerek, bazı faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu kimseler, konumları gereği, sadece bir kişiye hitap etmekten kaçınmışlardır. Aksine bunlar, kalabalık yerlerde birbirleriyle konuşuyormuş gibi yaparak, mahiyeti ve kaynağı meçhul bilgileri, sanki kendi fikirleriymiş gibi etrafındaki kimselere duyurmaya çalışmışlardır.⁵⁵

3.1.2. TMT'nin Propaganda İçin Kullandığı Kelimeler ya da Sözcükler:

TMT'nin kullandığı kelimeler veya sözcükler dizisi, *anlatma* ve *inandırma* aracı olarak kullandığı en etkin vasıtalar. Dolayısıyla kelimeler, ya söz olarak doğrudan doğruya ifade edilmişler, ya da *yazılı* olarak kâğıt üzerine aktarılmışlardır. Özellikle *sözlü* olarak ifade edilen propaganda vasıtaları; *konuşma* (*hitabet*), *karşılıklı konuşma* (*diyalog*), *münazara*, *şayialar*, *fısıltılar*⁵⁶ vb. şeylerdir.

Aslında TMT, sözlü olarak yapılan konuşmanın propaganda aracı olarak etkili olduğunu bilmektedir.⁵⁷ Zira Teşkilât, kitleleri tahrik etmek veya onları heyecanlandırıp istenilen hedeflere doğru sevk etmek için en iyi yolun bu olduğuna inanmaktadır. Dolayısıyla büyük kitleleri hedef alan TMT, ateşli nutuklarla hedef kitlelerini veya onların fikirlerini yönlendirebilmektedir. Ancak 1963, 1964 veya 1967 yıllarında çatışma halinin sürdüğü bir sırada TMT, hitap ettiği kitleye tam olarak ulaşamamıştır. Zira Kıbrıslı Türklerin adanın dört bir yanına yayılması, buna en büyük engel olarak görülmüştür.

Ancak TMT, *yazılı* araçlarla yapılan propagandanın, *sözle* yapılandan daha iyi ve kalıcı olduğunu anlamıştır. Bu yüzden yazılı propagandanın, istenildiğinde tekrar okunabileceğini fark etmiş ve bu yöntemin daha çok tercih edildiğini görmüştür. Yazılı propaganda araçları olarak TMT'nin; *beyannameye*,⁵⁸ *bildiriye*,⁵⁹ *broşüre*,⁶⁰ *mektuba*,⁶¹ *pusulaya*,⁶² *gazeteye*,⁶³ *risaleye* vb. yayınlara önem verdiği bilinmektedir.

3.1.3. TMT'nin Kullandığı Semboller ve Sloganlar:

TMT, *sembolleri* belli bir düşüncenin somut ifadesi olarak değerlendirdiğinden, düşünceyi de bir propaganda aracı olarak sembolleştirmiştir.⁶⁴ Böylece o fikrin, Kıbrıs Türk toplumunun veya belirlediği **hedef kitlenin hafızasında kalmasını** sağlamıştır. Örneğin *kılıç*, *silah*, *kurukafa*, *zincir*, *bıçak*, *süngü*, *kurt başı*, *kalem*, *zeytin dalı* vb. semboller bunlardan bir kaçıdır.

TMT, aynı zamanda *sloganlardan* da faydalanmıştır. Özellikle siyasî içerikli mesajların birkaç kelimeyle dile gelmesi, akılda kalacak şekilde ifade edilmesi veya kulağa hoş gelecek biçimde kafiyeli olması amaçlanmıştır. Örneğin “*Ya Taksim, ya ölüm*”;⁶⁵ “*Türk'ten Türk'e kampanyası*”;⁶⁶ “*Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur*”; “*Enosis ölümdür*”; “*Türk doğduk, Türk öleceğiz*”; “*Kıbrıs Türk'tür, Türk kalacaktır*”; “*Her Türk bir Volkan'dır*”;⁶⁷ “*Türk Kıbrıs*”; “*Vatandaş Türkçe Konuş*”;⁶⁸ “*Köylere Türkçe isim*”⁶⁹ vb. sözler dikkat çekici olduğu bilinmektedir.

3.1.4. TMT'nin Kullandığı Diğer Propaganda Vasıtaları:

TMT'nin, propaganda malzemesi olarak kullandığı diğer vasıtaları, şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. *Resimler*: Bunlar; afişler, resimler, plâketler, karikatürler, tablolar ve fotoğraflardır. Özellikle resme dayalı objelerin, propagandada yeri oldukça önemlidir. Zira resim, insan zihninde en kolay yer eden ve kalıcılığını uzun süre koruyan objedir. Dolayısıyla TMT, resimli objeleri,⁷⁰ yazılı ve sözlü propagandadan daha fazla kullanmıştır. Bu nedenle Teşkilât,

silahlı çatışma döneminde olsun, sükûn döneminde olsun resimli objelerden hep istifa etmiş ve bu objeleri, propaganda malzemesi olarak değerlendirmiştir.⁷¹ Örneğin 21 Aralık 1963 tarihinde katledilen Dr. Nihat İlhan'ın eşi ve çocuklarının⁷² veya bombalanan Bayraktar Cami'nin⁷³ resimleri, muhtelif zamanlarda kullanması bundandır.⁷⁴

2. *Radyo ve Televizyon*: TMT, radyo ve televizyonu kullanarak, etkin bir propaganda yapmaya çalışmıştır. Ancak Rumların radyo dalgalarına uyguladığı parazitler (Mutlu 2007, 148), teknik yetersizlik veya hava şartlarının engellemesine maruz kalsa da Teşkilât'ın yayınları, geniş halk kitlesine ulaşmıştır. Dolayısıyla TMT, etkili bir yayın politikası ile propaganda yapabildiği görülmüştür. Bilhassa TMT'nin yetkili ve görevli şahısları tarafından radyo ve televizyonda yapılan konuşmalar, Kıbrıs Türk halkı üzerinde büyük etkisi⁷⁵ olmuştur. Zira radyoda verilen haberlerle, okunan şiirlerle veya yapılan yorumlarla, mevzilerde nöbet tutan mücahitlerin, muhasara altında bulunan bölgelerin veya topyekûn Kıbrıs Türk halkının morali yüksek tutulmaya çalışılmıştır.

3. *Sinema, Tiyatro, Müzik, Edebiyat ve Sanat*: TMT, sükûn döneminde, millî duyguları galeyana getirici, toplumsal direnci perçinleyici, manevî değerleri yükseltici filmlerin gösterilmesine özen göstermiştir. Özellikle Türkiye'den gelen filmlerin sinemalarda gösterilmesi veya millî duyguları hareketlendiren piyeslerin⁷⁶ sahnelenmesi, aslında bunların birer propaganda malzemesi olduğu gerçeğini ortadan kaldırmamıştır. Örneğin “Kıbrıs'ın Belâlısı Kızıl EOKA”, “On Korkusuz Adam”, “Kıbrıs Şehitleri”, “Kıbrıs Volkanı”, “Fedailer”, “Göklerdeki Sevgili” (Atun ve Fevzioğlu 2010, 265-281) adlı filmlerin, Kıbrıs Türk insanını nasıl etkilediği bilinmektedir.

Bunun dışında *müziğin* de bir propaganda aracı olarak kullanıldığı görülmüştür. TMT, *millî marşların*,⁷⁷ *kahramanlı türkülerinin* ve benzeri şeylerin icra edilmesine büyük önem vermiştir. Hatta Lefkoşa ve Baf sancağında olduğu gibi *bando takımının*⁷⁸ kurulmasına da yardımcı olmuştur (Fellahoğlu 1995, 67). Özellikle Teşkilât, Türkiye'den getirttiği ses sanatçılarına⁷⁹ veya yapılan mitinglerde, bu tür müziklerin kullanılmasına azami şekilde dikkat etmiştir. Çünkü bu tür müzikler, Kıbrıs Türk insanına ümit vermekte, topluma heyecan ve dinamizm kazandırmaktadır.

Bunun dışında Türkiye'den *tiyatro, sinema, dans ve folklor sanatçıları*⁸⁰ getirterek, Kıbrıs Türk halkının sıkıntılı günlerinde destek olmaya da çalışmıştır (Tülümen 1998, 29). Bu yüzden TMT, propaganda ve motivasyon aracı olarak müzikten de yararlanmayı ihmal etmemiştir.

Ayrıca TMT, edebiyattan da istifade ederek, propaganda için kullanabileceği malzemeler üretmiştir.⁸¹ Özellikle Kıbrıs Türk halkının toplumsal zihnini motive etmek,

manevî duygularını pekiştirmek⁸² ve tarih bilincini artırmak için kaleme alınan *şiiirlerin*,⁸³ *romanların* ve *hikâyelerin*, Kıbrıs Türk edebiyatında yeri büyüktür.

Bunun dışında propaganda araçları olarak *fotoğraflar*, *karikatürler*, *panayırılar*, *sergiler*, *dinî mekânlar*, *resmigeçitleri*, *damga pulları*, *Atatürk büstleri*,⁸⁴ *cadde* ve *sokak isimleri* vb. unsurlar, bu neviden vasıtalar olarak değerlendirilmişlerdir.

4. TMT'nin EOKA'ya Karşı Uyguladığı Propaganda Çalışmaları:

TMT, sükûn ve çatışma dönemlerinde, çeşitli fasılalarla devam eden ve her sahada ortaya çıkan Rum propagandasına⁸⁵ yönelik, karşı propagandayla cevap verdiği görülmüştür. Kaldı ki TMT'nin, Rum propagandasını etkisiz hale getirebilmek için yerinde ve zamanında birçok tedbirler de aldığı olmuştur.

Aslında Teşkilât'ın, Rumların *kara propagandasına* veya EOKA'nın *yıkıcı propaganda tekniklerine* karşı ciddi bir zaman ayırdığı görülmüştür. Ancak TMT'nin, bunların tümünde başarılı olduğunu söylemek pek de doğru değildir. Buna göre TMT'nin, karşı propagandaya maruz kaldığı alanları şu şekilde sıralamak mümkündür.

1. *TMT'nin Erken Karşı Propaganda Çalışmaları*: Herhangi bir konunun Rumlar tarafından kullanılacağı bilgisinin geldiği durumlarda, önce bu konuyu bizzat TMT ele almakta ve istismara mahal vermeden bertaraf etmektedir. Böylece Rumların bu konuyla ilgili olarak propaganda yapması önlenmiştir. Dr. İhsan Ali'yle ilgili olaylar,⁸⁶ buna örnek olarak verilebilir.

2. *TMT'nin Doğrudan Karşı Propaganda Yapma Çalışmaları*: Rumların yaptığı propaganda konusuna, TMT'nin fazla önem verdiğinin gösterilmesi ve buna yönelik karşı argümanların geliştirilmesidir. Örneğin Teşkilât'ın, Bayraktar Camisi'nin bombalanması⁸⁷ sırasında adı geçmiş, TMT de bu haberleri doğrudan *yalanlanma*⁸⁸ ihtiyacı hissetmiştir.

3. *TMT'nin Dolaylı Karşı Propaganda Çalışmaları*: Rumların yaptığı propaganda konusuna, TMT'nin *ima yoluyla* karşı çıkmasıdır. Örneğin TMT tarafından öldürülen, vurulan veya darpedilen kişilerle ilgili çıkan haberlere, Teşkilât'ın böyle bir şeye tevessül etmediğini, dolayısıyla da bu eylemlerden sorumlu tutulamayacağını bildirmiştir.

4. *TMT'nin Karşı Propagandada Hedef Şaşırtma Çalışmaları*: TMT, toplumun tahrik edilmesine kesin gözü ile bakılan bir propagandaya karşı, topluma daha ilginç gelen veya zihinleri bir başka yönde meşgul eden konuları seçmekte ve dikkatin o yöne çevrilmesini sağlamaktadır. Örneğin TMT'nin, silah sevkıyatı yaparken yakalanan mukavemetçilerin gündeme gelmesinden ziyade, Çetinkaya⁸⁹ futbol kulübünün Rum spor takımını yenmesinin gündeme getirilmesi veya dikkatlerin bu yöne çevrilmesi daha önemlidir.⁹⁰

5. *TMT'nin Sukut Metoduna Yönelik Çalışmaları*: TMT, yukarıda belirtilen metotlardan herhangi birini tatbik edecek durumda değilse, propagandası yapılacak konulardan bahsetmeyerek, bu konuyu toplum nezdinde adeta unutturmaya çalışmasıdır. Örneğin TMT mensubu birtakım kişilerin, Teşkilât adını kullanarak yaptıkları yanlışlıkların⁹¹ dile getirilmemesi veya üstünün örtülmesi gibi...

6. *TMT'nin Konunun Önemini Azaltmaya Yönelik Çalışmaları*: TMT, yukarıdaki metotlardan herhangi birisinin etkili olmayacağını anladığında, genellikle şu yola başvurmayı tercih etmiştir. Örneğin Teşkilât, daha çok Türk toplumu için yararlı olabilecek konular üzerinde durmuş, ilgili konunun önemini belirtmek suretiyle, diğer hususların gölgede kalmasını sağlamıştır. Dolayısıyla Teşkilât, ilgili konunun bütün yönlerinin açıklanmasına imkân olmadığını beyan etmiş ve söylentilerin ispat edilmesinin mümkün olamayacağından, ilgili konunun önemini azaltmaya çalışmıştır. Tıpkı Türkiye'nin 1963'te bir, 1964'te iki ve 1967'de ise bir kez askerî çıkarma⁹² yapmak için teşebbüste bulunması, ancak bunda başarısız olunması üzerine ortaya çıkaran infialin önlenmesi gibi...

Sonuç

Kıbrıs'ta cereyan eden toplumlararası çatışmanın hemen hemen her aşamasında, silahlı bir savaş yanında, sessiz bir başka savaş daha yaşanmıştır.⁹³ Kıbrıslı Rumların EOKA'yla, Kıbrıslı Türklerin ise TMT'yle kendi toplumsal çıkarlarını korumaya çalıştığı bu sessiz savaşın, aslında 'propaganda savaşlarından' başka bir şey olmadığı ortadadır.

Propaganda savaşlarının tekniklerini sükûn ve çatışma dönemlerinde aktif bir şekilde kullandığı tespit edilen TMT'nin, esas olarak adadaki Türk ve Rum toplumlarını, kısmen olsa da anavatanları etkileyen bir eylem tarzı sergilediği görülmüştür. Ancak hepsinden önemlisi TMT'nin, EOKA'nın tutum ve davranışlarını yönlendirmek, değiştirmek veya blokaj getirmek gibi çaba içine girdiği de tespit edilmiştir. Bunun için TMT, kitleleri etkilemek için ekonomik, siyasal, kültürel, askerî, teknolojik, sosyal, hatta ve hatta dinî konularda da plânlar yaparak uygulamaya koyduğu anlaşılmıştır.

Aslında bu araştırmayla, EOKA'nın Kıbrıs Türk halkı üzerinde, 1955'ten 1974'e kadar uyguladığı askerî, siyasî, ekonomik, kültürel ve sosyal içerikli şiddet eylemlerinin⁹⁴ veya asimetrik savaş tekniklerinin, TMT tarafından nasıl bertaraf edildiği veya Teşkilât'ın buna karşı direnişinin teknik boyutunun ne olduğu, kavramsal olarak ilk defa tasnif edilerek ortaya konulmuştur.

Şüphesiz ki bu çalışmayla yapılmak istenen şey, Kıbrıs'ta vuku bulan asimetrik savaşın çatışma alanını, düzlemini veya doğasını kavramsal olarak araştırmak, elde edilen

verileri kategorik olarak tasnif etmek ve senteze ulaşabilmektir. Dolayısıyla bu açıdan bakıldığı zaman bu çalışma, türünün ilk örneği olduğu gibi, ilk denemesi de olduğu görülecektir.

Esasında TMT'nin bütün zaman dilimi içinde uyguladığı asimetrik savaş tekniklerini anlamak, Kıbrıs'taki çatışmanın doğasını kavrayabilmenin, yaşanan toplumsal çatışmayı kategorize edebilmenin ya da siyasî olayları⁹⁵ anlayabilmenin bir gereği olarak değerlendirilebilir. Bu noktadan hareketle Kıbrıs'ta yaşanan çatışmalara, asimetrik savaş teknikleri çerçevesinde bakmak, tespit etmek, teşhislerin ortaya konulmasına çalışmak ve müteakip olarak kavramsal alt yapısının sunulmasına gayret sarfetmek, önemli bir adım olarak görülebilir.

Özellikle konuyla ilgili olarak ortaya konulan tespitler ve teşhisler, askerî terimlerle açıklanmamasına azami şekilde dikkat edilmiştir. Bu yüzden konu, daha çok toplumsal psikoloji, politik psikoloji, siyasal sosyoloji ve sosyal paradigmlar üzerinden ele alınmaya çalışılmıştır. Aslında bir nevi *psikotarih* hüviyetinde olan bu araştırmayla, Kıbrıs'ta yaşananların '*ne olduğumdan*' bahsedilmiş, ardından da '*nasıl ve kimler tarafından*' icra edildiğinden söz edilmiştir. Ancak burada üzerinde durulan konu, TMT'nin Kıbrıs'ta uyguladığı asimetrik savaş tekniklerinin veya usullerinin kategorik olarak ele alınmış olmasıdır.

Bu çalışma kapsamında, TMT tarafından uygulanan propaganda tekniklerinin mahiyeti ve özellikleri, net bir şekilde belirlenmeye çalışılmıştır. Bundan hareketle TMT'nin 1958'den 1967'ye kadar yoğun ve yaygın bir şekilde uyguladığı bilinen propaganda savaşının, *eylemsel* ve *kuramsal boyutu* ele alınmış ve bununla ilgili olarak *yöntem*, *vasıtalara*, *propaganda teknikleri* ve *usulleri* kategorize edilerek incelenmiştir.

Bu yüzden TMT tarafından icra edilen psikolojik savaşın teknik tasnifi, *genelde* toplumsal psikolojiyle, *özelde* ise propagandayla sınıflandırılmıştır. Bundan hareketle çalışmanın teorik alt yapısı, *toplumsal çatışmanın* bir ürünü olduğu ifade edilebilir.

Bütün bunlardan sonra elde edilen verilere istinaden denebilir ki TMT, mensup olduğu toplumun can ve mal güvenliğini tesis etmek, toplum bilincini, aidiyet duygusunu ve şahsiyet profilini korumak, Rum toplumunun hegemonyası altına girmekten kaçınmak, *Taksim* de dahil olmak üzere adada bulunacak siyasal çözümde söz sahibi olmak ve Kıbrıs Türk toplumunun silahlı gücü olarak savunma yapmak veya gerektiğinde saldırıda bulunmak amacıyla kurulmuş bir teşkilâttir.⁹⁶

Aslında TMT, Kıbrıs Türk toplumunun güvenliğini sağlamaya çalışırken, toplumun gereksinimlere de yanıt veren bir Teşkilât olarak görülmüştür. Bu gaye ile TMT, sağlık

alanından haberleşmeye, kültürel faaliyetlerden toplum maliyesine, iktisadî ünitelerden sosyal hizmetlere kadar, kamu yaşamının hemen hemen her alanında, toplumun ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştır. Dolayısıyla TMT, bu ihtiyaçları karşılayabilmek için Kıbrıs Türk toplumunu yeniden yapılandırmış ve kurumlarını yeniden teşkilâtlandırmıştır. Bu yönü ile TMT, salt bir yeraltı teşkilâtı olmaktan ziyade, Kıbrıslı Türkler için *devletleşme* sürecinde önemli bir deneyim olarak da görülebilir.

Bu tespitten hareketle TMT'nin, asimetrik savaş konseptinde, EOKA'dan farklı olarak uyguladığı şeylere de rastlanılmıştır. Zira TMT, *varlık-yokluk* ekseninde mücadeleye devam ederken, EOKA farklı etnik yapıdaki bir topluluğu *hiçlik* üzerine sindirmeyi,⁹⁷ gerekirse de *yok etmeyi*⁹⁸ tasarlamış olması dikkat çekicidir.

Buna karşın TMT ve mensupları, bu eylem tarzına karşı iki unsurla mücadele etmeye çalışmıştır. Birincisi '*silahlı mücadeleyle*', ki buna *gayri nizami savaş*⁹⁹ denilmektedir, ikincisi ise '*propagandayla*', ki buna *asimetrik savaş* denilmektedir, direnç göstermiştir.

Bundan dolayı TMT'nin *asimetrik savaş* ve *propaganda* uygulamaları için belli bir düzenden ve planlamadan söz etmek mümkündür. Zira TMT'nin yapmak zorunda olduğu bu tür bir savaşın hiçbir zaman fasılası olmamıştır. Bu yüzden TMT'nin uyguladığı *asimetrik savaş*a dair propaganda teknikleri, genel itibarıyla kesintiye uğramamış, adeta 7 gün 24 saat esasına göre devam etmiştir. Dolayısıyla TMT'nin bu tür bir savaş tekniğini başarıyla yönettiği söylenebilir.

Bunun dışında TMT, uygulamaya çalıştığı propaganda savaşıyla, çatışma hattında veya gerisinde bulunan toplumsal güçlere veya mukavemetçilere karşı belli bir üstünlük de temin etmiştir. Böylece TMT, etki sahasını genişletmiş ve bu güçleri kontrol edebilecek konuma gelme başarısını elde etmiştir.

Notlar

¹ Bunun için bkz... <http://www.msxlab.org/forum/siyasal-bilimler/243408-psikolojik-savas-ve-teknikleri.html> (Erişim Tarihi: 1.5.2011); http://www.donusumkonagi.net/makale.asp?id=3266&baslik=psikolojik_savas_teknikleri&i=psikolojik_savas (Erişim Tarihi: 1.5.2011).

² Her şeyden önce TMT'yi, değişmez ve mutlak bir bütün halinde görmek gerçekçi değildir. Çünkü *zamana* veya *konjonktürel* duruma göre değişiklik gösteren TMT'yi, çeşitli dönemlere ayırmak daha doğru olacaktır. Dolayısıyla TMT'de uygulanan *propaganda teknikleri* ilgili dönemin şartlarına göre değişmektedir. Hâl böyle olunca TMT'nin *yapısal* özelliği şu şekilde değerlendirilebilir. *Birinci dönem*, TMT'nin kurulduğu Kasım 1957 tarihinden Türkiye'nin kontrolüne geçtiği 1 Ağustos 1958 tarihine kadar geçen 9 aylık dönemdir. Bu sürenin ilk beş aylık dönemi, Kıbrıs sathında nüveleşme hareketiyle geçirilmiş, son dört aylık dönem ise ses getirici eylemlere başlandığı, ancak bunların amatörce yapıldığı hareketlerden oluşmuştur. *İkinci dönem*, TMT'nin gayri nizami harp tekniklerine göre teşkilâtlandırılıp yapılandırılmaya başlandığı 1 Ağustos 1958 tarihinden yerüstüne çıktığı 21 Aralık 1963 tarihine kadarki geçen dönemdir. Bu dönemi de üç safhada değerlendirmek mümkündür. *Birinci safha*, profesyonel teşkilâtlanmaya başladığı 1 Ağustos 1958 tarihinden Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulduğu 16 Ağustos 1960 tarihine kadarki dönemdir. *İkinci safha*, 16 Ağustos 1960

- tarihinden 1962 Şubatına kadar geçen göreceli sükûn dönemidir. *Üçüncü safha* ise Binbaşı Şefik Karakurt'un Bayraktar vekilliklerinden alındığı Şubat 1962 tarihinden 3 Ekim 1962'de Kurmay Albay Kenan Çoygun (Kod adı: Kemal Coşkun) getirildiği dönemdir. Aslında bu dönemi toplumlararası çatışmaların başladığı 21 Aralık 1963 tarihine kadar da uzatmak mümkündür. *Üçüncü dönem*, TMT'nin yeraltından yer üstüne çıktığı 21 Aralık 1963 tarihinden Rumların paramiliter güçlerinin Geçitkale ve Boğaziçi'ye saldırdığı 15 Kasım 1967 tarihine kadar sürmektedir. *Dördüncü dönem*, TMT'nin düzenli askerî birliklere tam olarak geçtiği 15 Kasım 1967 tarihinden I. Harekât'ın başladığı 20 Temmuz 1974 tarihine kadar geçen süreyi kapsamaktadır. *Beşinci dönem* ise Türkiye'nin adaya çıktığı ve Genelkurmayın askerî nizamının tam olarak bağladığı 20 Temmuz 1974 tarihinden kendini lağvettiği ve Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı'na dönüştüğü 23 Kasım 1976 tarihine kadarki süreyi içermektedir. Bu *dönemlendirme* denemesine göre ele alınan bu çalışma, ağırlıklı olarak birinci dönemden üçüncü döneme kadar geçen süre ele alınmıştır.
- ³ Fransız yazar Jacques Driencouit “*propaganda ile her amaca ulaşılabilceğini*” iddia etmektedir. Bunun için bkz... Öymen 2003, 332-333.
- ⁴ TMT'nin kendi mensuplarına uyguladığı sıkı eğitim için bkz... Tamçelik 1997, 129-130; Tansu 2001, 73, 103-112; Tremeşeli 2007, 207-208.
- ⁵ Ancak bazı kişiler, bu durumu daha farklı bir şekilde değerlendirmektedirler. Buna göre *Taksim* çizgisinden ayrılanların veya buna karşı çıkanların ‘*hain*’ (An 2008, 15) ilan edildiğinden ve onlar için ‘*ölüm fermanının*’ (An 2008, 15) çıkartıldığından bahsedilmektedir. Bununla ilgili olarak *Mahir Adataş* ve *Ahmet Muzaffer Gürkan*’a yazılmış ölüm tehditleri örnek gösterilebilir. Konuyla ilgili olarak bkz... An 2005, 108. Aynı durum, EOKA için de geçerlidir. Glafkos Klerides, Rum toplumu içinde Enosis’in “*kutsal bir dava*” (Kızılyürek 2007, 9) olarak görüldüğünü ve bunun sorgulanmasının bile “*vatan hainliği*” (Kızılyürek 2007, 10) olduğunu belirtmektedir.
- ⁶ Propagandanın etkisi ile yaşanan sosyal ve siyasal davranış değişiklikleri için bkz... Bektaş 2002, 65.
- ⁷ TMT, 11 Mayıs 1958 tarihinde yayımladığı bir bildiride, Kıbrıslı Türklerin ekonomik kalkınmasını sağlamak için gerekli girişimlerde bulunacağını açıklamıştır. TMT'nin siyasî lideri hüviyetindeki Denктаş, Kıbrıslı Türklerin kalkınması için bunu elzem olduğunu ifade etmiştir. Böylece Türkiye’de olduğu gibi Kıbrıs’ta da *ulusal burjuva* yaratabileceğine inanmıştır. Bunun için bkz... “TMT Bildirisi”, Kıbrıs Türk Milli Arşivi, Dosya: EOKA ve TMT Bildirileri Koleksiyonu, Tarih: 11 Mayıs 1958; Denктаş 1966, 26-27; Denктаş 2000, 127.
- ⁸ Özellikle spor alanında yaşananlar, adadaki ayrılığı daha da perçinlemiştir. Ekim 1955 tarihinde, Kıbrıs Rum Spor Teşkilâtı (TESK), tüm statları Türk kulüplerine kapattığını açıklamıştır. Bunun üzerine 23 Ekim 1955 tarihinde Çetinkaya spor kulübünde bir toplantı yapan Türk kulüpleri, Kıbrıs Türk Spor Teşkilâtı’nı kurmuşlardır (Hatay 2007a, 59-60). Ardından Türkiye’yle olan ilişkileri daha da geliştirmek için bir dizi etkinlikte bulunmuşlardır. Bundan hareketle Galatasaray ve Fenerbahçe ile İstanbul’da maç yapmak için *Kıbrıs Türk Karması* oluşturulmuştur (Hatay 2007a, 62-63). Akabinde Fenerbahçe spor kulübü, ilk kez adaya gelerek (3 Haziran 1959) Doğan Türk Birliği (Hatay 2007a, 65) ile Galatasaray spor kulübü ise 16 Mart 1960 tarihinde Gençlik Gücü ile maç yapmışlardır (Hatay 2007a, 66). Özellikle Türkiye’nin A Millî futbol takımı 21 Kasım 1962 tarihinde adaya ilk kez gelmiş ve Kıbrıslı Türklere gösteri maçı yapmıştır (Hatay 2007a, 77). Aslında TMT’nin dolaylı olarak tertiplemediği bu maçlar, Kıbrıslı Türkler arasında büyük sevinç ve mutluluk kaynağı olmuştur. Bunun için bkz... Hatay 2007b.
- ⁹ 21 Aralık 1963’ten sonra Kıbrıs Cumhuriyeti’nin mevcut yapısından çekilen Kıbrıslı Türkler, birtakım siyasal yönetimler kurmuşlardır. Bunlar sırasıyla *Genel Komite* (21 Aralık 1963), *Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi* (28 Şubat 1967), *Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi* (18 Temmuz 1970) ve *Kıbrıs Türk Federe Devleti* (13 Şubat 1975) olarak şekillenmiştir. Kıbrıslı Rumlar ise Kıbrıs Cumhuriyeti’nin mevcut 1960 Anayasası’nı kendilerine göre değiştirerek, tekil bir devlet haline getirmişlerdir. Hatta Rumlar, 1964 ile 1967 yılları arasında Kıbrıs Anayasası’nda değişmez temel maddelerini değiştirerek, anayasal düzeni tamamen değiştirmişlerdir. Böylece Kıbrıs Cumhuriyeti, Rum toplumunun kontrolünde monist bir yapıya dönüşmüştür (Tamçelik 2009, 60).
- ¹⁰ Liderlerin propaganda tekniklerini nasıl kullandığına bkz... Kocaoğlu 1993, 375.
- ¹¹ Bunun için TMT, *Taksim* tezinin lehinde sürekli nümayişler tertiplemiş ve toplumun ilgisini bu yönde canlı tutmaya çalışmıştır. Bunun için bkz... Tamçelik 1993, 30; Cankut 2006, 30-31.
- ¹² Bununla ilgili olarak bkz... Lasswell 1927, 9.
- ¹³ 1957 baharında Kıbrıs valiliğinin sekreteryası tarafından hazırlanan ve eğer *taksim* kaçınılmaz hale gelecekse, nasıl uygulanacağını belirten bir rapor hazırlanmıştır. Ancak raporda, adanın *taksim* edilmesi için herhangi bir *coğrafik* veya *demografik* temelin bulunmadığı, bu yüzden taksimin uygulanabilmesi için tek yolun silah gücü olduğu belirtilmiştir. Ancak raporda, gerekli zor kullanımının siyasî açıdan kabul edilemeyeceği de işaret edilmiştir (Reddaway 1986, 102-103). Ne var ki bu tez, belli bir süre sonra Türkiye yetkililerince siyasal bir argüman olarak kabullenilmiş ve bunun etkisi ile TMT de bu tezi benimsemiştir (Armaoğlu 1987, 532; Akgün 2009b, 84-85).
- ¹⁴ İngiltere’nin Ankara Büyükelçisi Denis Allen tarafından kaleme alınan bir belgede “*Türklerin blöf yaptığını sanmak tehlikeli olur; çünkü Türkiye’nin pozisyonunu sonuna kadar savunmakta kararlı olmasını sağlayan*

- zorlayıcı iç nedenler vardır” (Druşotis 2008, 73) diyerek, Türkiye’nin Kıbrıs’ta yapılanların etkisinde kaldığını söylemiştir. Dolayısıyla Teşkilât’ın desteklediği siyasî liderliğin, Türkiye’yi etkileyip harekete geçirmesinin başlıca amaçlarından birisi olduğu düşünülmektedir. Bununla ilgili bilgiler, Rauf Raif Denktaş ile 13 Aralık 2010 tarihinde yapılan mülakatla da doğrulanmıştır. Aslında bu konudaki tespitler, Niyazi Kızılyürek’in çalışmasında da mevcuttur (Kızılyürek 2005, 71).
- ¹⁵ Bununla ilgili olarak bkz... Brown 1973, 25.
- ¹⁶ Diğer yöntemler için bkz... Bektaş 2002, 17-18.
- ¹⁷ Propagandanın kaynağına yönelik güvenilirlik için bkz... Quaelter 1973, 125.
- ¹⁸ Propagandanın plânlanması için bkz... Güneri 1967, 12.
- ¹⁹ TMT’nin kullandığı birtakım işaretler, semboller veya simgeler şunlardır: *Yayla, sancak, otağ, oba, petek, oğul, çadır, kovan, arı, kurt, şahin, kartal, mücahit, Bayraktar, Serdar, Nişan Yüzüğü, Toros, Ağrı, Bozkurt* vb. ifadeler kullanılmıştır. Bununla ilgili olarak bkz... Kasımoğlu 1987, 80; Fellahoğlu 1995, 10; Cankut 2006, 62, 93-94; Bozkurt 2009, 551-552.
- ²⁰ *Bozkurt* sembolü bunlardan birisidir. Bunun dışında ifade edilebilecek bir diğer sembol ise *kanaryadır*. Örneğin 20 Ağustos 1971 tarihinde Bayraktar’ın yazdığı bir yazıda, bu ifadede şu şekilde bahsetmektedir. Buna göre “...Kimliği yazılı lise mezunu ‘kanaryanın’ 15 Ağustos 1971 tarihinden itibaren... ilişkisinin kesilerek serbest bırakılmasını rica ederim” (Mutluyakalı 2011, 6) denilmektedir.
- ²¹ Propagandanın hazırlık dönemi ile ilgili safahatına bkz... Tarhan 2003, 50.
- ²² Bunun için Atatürk’ün yatı *Savarona*, 21 Eylül 1959 tarihinde Mağusa limanına gelmiş ve binlerce Kıbrıslı Türk yatı ziyaret etmiştir. Bu yönü ile *Savarona*’nın Kıbrıs’a gelmesi, Türkler için çok anlamlı ve heyecan verici bir durumdur. Bunun için bkz... Serdar 2009, 92.
- ²³ Nitekim 1967-1968 yılları arasında Kıbrıslı Rumların *Makariosçu* ve *Grivasçu* diye ikiye ayrılması, TMT’nin işine geldiği bilinmektedir. Bunun için bkz... Denktaş 2005, 21.
- ²⁴ Bu tür çalışmalar için bkz... Sarıaman 1999, 1; Kesimli 1961, 23.
- ²⁵ Bu yöntemin uygulama basamakları için bkz... Tarhan 2003, 50.
- ²⁶ Moral ve manevî değerler için bkz... Tarhan 2003, 50-51.
- ²⁷ Daha geniş bilgi için bkz... <http://www.msxlab.org/forum/siyasal-bilimler/243408-psikolojik-savas-ve-teknikleri.html> (Erişim Tarihi: 1.5.2011); http://www.donumkonagi.net/makale.asp?id=3266&baslik=psikolojik_savas_teknikleri&i=psikolojik_savas (Erişim Tarihi: 1.5.2011).
- ²⁸ Yalan propaganda için bkz... Güneri 1967, 9; Tarhan 2003, 37; Yıldırım 2007, 160.
- ²⁹ Etkisiz propaganda için bkz... Bektaş 2002, 35.
- ³⁰ Propagandanın nasıl kullandığıyla ilgili bkz... Tarhan 2003, 37; Güneri 1967, 9.
- ³¹ Dinî ve millî günlerde yapılan propaganda teknikleri için bkz... (Bektaş 2002, 35). TMT, özellikle millî günlerde yapılan resmigeçitleri, büyük kutlamalara dönüştürmeye özen göstermiştir (Yavuzalp 1993, 36). Böylece Kıbrıs Türk halkını psikolojik olarak güçlendirmeye çalışmıştır. Kaldı ki o günün resmi bayram ve tatil ilan edilmesi, Kıbrıslı Türkler arasında daha büyük bir coşkuyla kutlanmasına neden olmuştur. Bu durumu değerlendiren toplum liderleri ise radyolarda konuşmalar yaparak, halka doğrudan hitap etme yöntemini benimsemişlerdir. Bunun dışında mücahitler, millî günlerde sokağa çıkarak yürüyüş yapmışlar ve halka moral vermeye çalışmışlardır. Gündüzün yapılan bu yürüyüşler, geceleyin *fenar alayları* ile daha da renklendirilmiştir. Bununla ilgili olarak Baf sancağında kutlanan bayramlar için bkz... (Fellahoğlu 1995, 67). Bunun dışında TMT, dinî günlerde de birtakım bildiriler yayımlamıştır. Örneğin 29 Haziran 1958 tarihinde yayımlanan bildiride TMT, *Kurban Bayramı* dolayısı ile bütün Türklerin bayramını kutlarken, mukadderatın tayin edileceği günlerde hiçbir Türk’ün Kıbrıs’ı terk etmemesini ve *Taksim* bayrağı altında çarpışmaya devam etmesini istemiştir. Bunun için bkz... “T.M.T. Raporları”, KKTC Millî Arşiv ve Araştırma Dairesi Belgeleri, Raf No. 2304, Kutu No. 78, Tarih: 29 Haziran 1958.
- ³² Beyaz propagandanın zayıf ve güçlü yönleri için bkz... Tarhan 2003, 37.
- ³³ Örneğin TMT, ‘büyük silah mitinden’ istifade ederek, St. Hilarion kalesinde muazzam büyüklükte bir top saklandığını ve gerektiğinde kullanılacağına dair tevatür bilgilerin yayılmasına ön ayak olmuştur (Volkan 2008, 121-122). Bunun bir benzeri Geçitkale köyünde de yaşanmıştır. Demirci ustası Ziya Hasan’ın yaptığı bir top, devasa görünümüyle mevziler arasında dolaştırılmıştır. Araba tekerleklerinden ve büyük su borularından yapılan bu topun adı “*Birlikte Ölelim*” (Bozkurt 2009, 563) olarak ifade edilmesi önemli bir husustur. Elbette ki bu *mitlerden* EOKA da faydalanmıştır. Özellikle bazı *mitlerin*, Kıbrıs meselesine etkisini inceleyen Christofi Economides, yazdığı kitabın önsözünde *mitlerin* yıkılmasından bahsetmektedir. Bunun için bkz... Economides 1993, vi.
- ³⁴ Kara propagandanın araçları için bkz... Güneri 1967, 910.
- ³⁵ Aslında bu durumu yıllar önce İsmet İnönü de fark etmiş ve bu konuyla ilgili olarak şöyle demiştir. “*Zaman mevhumu, normal olarak Rumların lehine çalışmaktadır; ancak Rumlar birbirlerini suçlayacak ve aralarında çatışmaya gireceklerdir ki, bu da bizim lehimize olacaktır*” (Clerides 1989/II, 381).

- ³⁶ Kara propagandanın bireysel etkileri için bkz... Tarhan 2003, 41-42.
- ³⁷ Gri propagandada rivayetlerin önemi için bkz... Tarhan 2003, 38-39; <http://www.msxlab.org/forum/siyasal-bilimler/243408-psikolojik-savas-ve-teknikleri.html> (Erişim Tarihi: 1.5.2011); http://www.donumkonagi.net/makale.asp?id=3266&baslik=psikolojik_savas_teknikleri&i=psikolojik_savas (Erişim Tarihi: 1.5.2011).
- ³⁸ TMT, kendi mensupları arasında tabanca ve tüfek atışları ile ilgili yarışmalar yapmakta ve kazananlara *Bozkurt* amblemleri vermektedir. Bunun için bkz... Konuloğlu 2008, 116.
- ³⁹ TMT'nin topluma inandırıcı ve güvenilir haber verebilmek için çaba sarfettiği bilinmektedir. Aslında TMT bunu yaparak, '*alternatif radyo*' (Atton 2002, 11) çalışmalarına bilmeden katkı sağlamıştır. Çünkü TMT, hepsinden önemlisi kendi haberlerini, kendi terimleriyle ve kendi ifadeleriyle duyurma yoluna gitmiştir.
- ⁴⁰ Daha ayrıntılı bilgi için bkz... <http://www.msxlab.org/forum/siyasal-bilimler/243408-psikolojik-savas-ve-teknikleri.html> (Erişim Tarihi: 1.5.2011); http://www.donumkonagi.net/makale.asp?id=3266&baslik=psikolojik_savas_teknikleri&i=psikolojik_savas (Erişim Tarihi: 1.5.2011).
- ⁴¹ Bunun için bkz... "T.M.T. Raporları", KKTC Millî Arşiv ve Araştırma Dairesi Belgeleri, Raf No. 2304, Kutu No. 78, Tarih: 29 Haziran 1958.
- ⁴² Bu konudaki ifadeler, sevkியatta bizzat görev alan merhum Ahmet Oğuz Kotoğlu ile 21 Kasım 2008 tarihinde yapılan mülakattan alınmıştır. Ayrıca bunun için bkz... Tansu 2001, 160-169; Mutlu 2007, 56-58.
- ⁴³ Propagandanın eğlence amaçlı yöntemlerine bkz... (Güneri 1967, 17-18). Bunun dışında TMT, Kıbrıs Türk halkının moralini yüksek tutmak için birçok sosyal amaçlı projelere de imza atmıştır. Örneğin 1966 yılında Cemal Gürsel Caddesi'nde yazlık *Mücahitler Gazinosu* açılmış ve halkın bir nebze olsa da eğlence ihtiyacını karşılamaya çalıştığı görülmüştür. Aslında TMT'nin bu teşebbüsü, kısa zamanda adanın diğer bölgelerine de örnek olmuş ve her sancak kendi bölgesinde benzer tesisler açmışlardır.
- ⁴⁴ Aslında Rum radyosundan ve hoparlörlü Rum mevzilerinden günde bir kaç kez çalınan "*Bekledim de gelmedin*" şarkısı, Kıbrıslı Türklerin millî ve manevî duyguları rencide etmek için kullanılmıştır. Ayrıca bunun için bkz... Hakeri 1997, 7; Atun ve Fevzioğlu 2009, 75.
- ⁴⁵ Daha geniş bilgi için bkz... Kızılyürek 2007, 25; Druşotis 2008, 97-100.
- ⁴⁶ Dr. İhsan Ali, *Taksim* politikasına karşı çıkan, Kıbrıs Türk liderliğine muhalif olan ve TMT faaliyetlerini tasvip etmeyen liberal demokrat hüviyetinde bir liderdir (Schmidt 1966, 246; Fellahoğlu 1995, 61-62; An 2005, 92-93; An 2008, 12). Ancak Denktaş, Dr. İhsan Ali'yi Baf'ın yükselen *çatlak* ses (Denktaş 1997, 103) olarak tanımlamaktadır.
- ⁴⁷ TMT, bu konuyla ilgili olarak çok çarpıcı bir liste hazırlamış ve 30 Haziran 1958 tarihinde Mağusa'da yayımlamıştır. TMT tarafından hazırlanan '*kara listede*', *Sir Münir ve ailesi* başta gelmektedir. Ardından *Faik* (Mağusa kaza komiseri) ve *Cemal Müftizade* (müsteşar) kardeşler, *Münir Osman* (Devlet hastanesinde yönetici), *Ahmet Zaim* (Enformasyon dairesi müdür yardımcısı), *Ali Ratip* (Türk Eğitim Komitesi Baf temsilcisi), *Kemal Bey* (Evkaf delegasyonu), *Ragıp Renan* (Kooperatif birliklerinin evrak müdürü), *M. Niyazi* (polis müdürü), *Osman Zeki* (polis şefi), *Avukat Ali Dana*, *Avukat Cemal Münir* (Sir Münir'in oğlu) vb. kişiler Kıbrıs Türk toplumuna ifşa edilmişlerdir. Bunun için Keser'in (2007, 311-312) eserine ve Akgün'ün (2009b, 197) tezine bakılabilir. Ancak TMT Merkez Komitesi tarafından 5 Temmuz 1958 tarihinde ilan edilen bildiriye göre böyle bir liste olmadığını ve bunu yayımlayanların cezalandırılacağı belirtilmiştir. TMT'nin buna dair bildirisi şu şekildedir: "...Son zamanlarda TMT Teşkilâtının imzasını kullanarak mesuliyetsiz şahıslar tarafından bazı kimselere tehdit mektupları gönderildiği tespit edilmiştir. Keyfi bir şekilde hareket eden bu gibi aşırı ve budalaca hareketlere tevessül edip bir kara liste hazırladıkları ve bu KARA LİSTEYE birçok şahısların isimlerini dâhil ettikleri malumumuzdur. Son defa olarak ihtar ediyoruz; bu gibi listeleri hazırlayanlar Teşkilâtımızın ismini ve imzasını mesuliyetsizce istismar edenler en erken bir zamanda ve en zecri tedbirlerle CEZALANDIRILACAKLARDIR. Karışıklıklar esnasında her türlü çapulculuğa, yağmacılığa ve soygunculuğa tenezzül edenler de aynı şekilde cezalarını muhakkak surette alacaklardır. TMT Teşkilâtı dâhilinde ve haricinde DİSİPLİN şarttır. Disipline aykırı harekette bulunanlar bizden olamaz". Bunun için bkz... ("T.M.T. Raporları", KKTC Millî Arşiv ve Araştırma Dairesi Belgeleri, Raf No. 2304, Kutu No. 78, Tarih: 5 Temmuz 1958). İşin ilginç yanı, EOKA da aynı dönemde kendi '*kara listesini*' hazırlamış ve bu listeyi, Rum toplumuyla paylaşmıştır (Druşotis 2007, 250-252).
- ⁴⁸ Dr. İhsan Ali, yeğeni Özdemir Özgür'le yaptığı yazışmalarda, siyasî yaşantısında yaptığı en büyük hatanın Makarios'un danışmanlığını kabul etmek olduğunu ifade etmiştir. Bu konudaki bilgi, yeğenine yazdığı 23 Nisan 1974 tarihli mektubunda mevcuttur. Bunun için bkz... Özgür 2000, 92.
- ⁴⁹ Örneğin Dr. İhsan Ali, EOKA mensubu Kıbrıslı bir Rum'un (Evagoras Pallikarides) yaşının küçük olmasından dolayı idam edilmesinin insanlık dışı bir davranış olacağını belirten bir mektup yazması ve bu mektubu, Kıbrıs valisine göndermesi, daha sonraki yıllarda TMT tarafından kullanılmasına neden olmuştur. Bunun için bkz... Özgür 2000, 26-27.

- ⁵⁰ Derviş Ali Kavazoğlu, AKEL'in Merkez Komite'sinde üye olan Kıbrıslı bir Türk sendikacıdır. 11 Nisan 1965 tarihinde, Lefkoşa'dan Larnaka'ya giderlerken kendi kullandığı arabasında öldürülmüştür. Bunun dışında 24 Mayıs 1959 tarihinde İnkılâpçı gazetesinin editörü *Fazıl Önder* ile 29 Mayıs 1958'de Kıbrıslı Türk Atletizm ve Kültür Merkezi yöneticilerinden *Ahmet Yahya* öldürülmüşlerdir. 22 Mayıs 1958 tarihinde ise Rum/Türk Kıbrıs Emek Federasyonu yöneticisi *Ahmet Sadi*'ye ve 3 Temmuz 1958'de de *Arif Barudi*'ye suikast girişiminde bulunulmuştur. Ne var ki TMT, 1958 yılının Mayıs ve Haziran ayı içinde yapılan bu eylemlerin ve 'komünist/ayrılıkçı/hain' olarak nitelendirilen kişilere karşı gerçekleştirilen saldırıların hiçbirini üstlenmemiştir. Bunun için bkz... (Uludağ 2005, 8). Ancak öldürme veya yaralama olayları ile ilgili olarak Ahmet An'ın kitabında farklılıklar bulunmaktadır. Bunun için bkz... (Kızılyürek 2002, 264; An 2008, 17, 28-39, 77-105). Ancak konuyla ilgili gazete taramalarına bakıldığı zaman An'ın bilgilerinin doğru olduğu görülmüştür.
- ⁵¹ Ayhan Hikmet'in ve Ahmet Muzaffer Gürkan'ın öldürülmesi ile ilgili bkz... (Ali 2002, 52-54; Vanezos 2009, v; Akter 2011, 3). Bu sırada Dr. İhsan Ali karşı atağa geçerek, Kıbrıs'ta yayımlanan bütün Türk gazetelerine ilan vermiş ve kendisinin bu iki gazeteciyle, kurdukları partiyle ve Cumhuriyet gazetesiyle hiçbir ilgisinin olmadığını ifade etmiştir. Bunun için bkz... Ali 2002, 53.
- ⁵² TMT'nin temel gayelerinden birisi de Kıbrıs Türk toplumuna zarar verecek her duruma karşı, gerekli tedbirleri almaktır. TMT, savunma amaçlı tüm faaliyetlerinde, daha çok toplum menfaatlerini öne çıkarmıştır. Dolayısıyla toplumun yüksek menfaatleri göz önünde bulundurulduğundan, gerektiğinde kişi veya kişiler *saf dışı edilebilmekte* veya *etkisizleştirilebilmektedir* (Clerides 1989, 471; Kızılyürek 2005, 45). Kaldı ki TMT lideri Rıza Vuruşkan'ın elinde, General Daniş Karabelen Paşa tarafından verilen bir *talimatname* bulunmaktadır. Bu talimatnameye göre Kıbrıs'ta, TMT'ye ve Türk toplumuna karşı *hainlik, casusluk, bozgunculuk, soygunculuk, gasp* veya *eşkıyalık* gibi girişimlere fırsat vermeyecek ve bunların olmaması için her türlü önlemin alınması sağlanacaktır. Ancak TMT veya toplum için yıkıcı faaliyetlerin gerçekleşmesi halinde ve suçları sabit olması kaydıyla, liderin oluşturacağı özel bir kurul tarafından cezalandırılacaktır. Ne var ki ıslah edilmesi mümkün olmayanların ortadan kaldırılması gerektiğinde, Ankara'daki *Özel Harp Dairesi Başkanı*'ndan (Daniş Karabelen Paşa) onay mahiyetinde izin alınması koşulu da getirilmiştir. Bunun için bkz... (Tansu 2001, 70-71). Ayrıca bu bilgiler, İsmail Tansu'yla 23 Kasım 2008 tarihinde yapılan mülakattan, Mustafa Cemil Tamçelik'le 27 Mart 1998 ve İsmail Sadıkoğlu ile muhtelif zamanlarda yapılan görüşmelerden elde edilen bilgilerle karşılaştırılmış ve bu bilgilerin *doğru olduğu kanaatine varılmıştır. Buna göre:*
- "Kıbrıs Türk cemaati aleyhinde faaliyet gösterdiği kat'i olarak tespit edilen her şahıs Türk, Rum veya İngiliz olsun, Teşkilât tarafından cezalandırılacaktır.
1. Bu gibi faaliyette bulunan şahıs veya şahıslara önce Teşkilât sekreteri tarafından hazırlanacak ve İdare Heyeti tarafından muvafık görülecek bir ihtar mektubu gönderilecek ve kendisine bir müddet fırsat verilecektir.
2. İhtar mektubunu aldıktan sonra bu gibi şahıslar, vaziyetlerine çeki düzen vermezlerse ve aynı şekilde Türk cemaati aleyhinde kötü neticeler doğurabilecek faaliyetlerine devam ederlerse, bu defa Teşkilât üyelerinden seçilecek üç şahıs tarafından kendilerine uygun bir dayak atılacaktır.
3. Dayak faslını müteakip, yine yola gelemezlerse, bu defa son çare olan ortadan kaldırma usulüne başvurulacak. Ölüm şekli ve ne gibi silah kullanılacağı yine İdare heyeti tarafından tespit edilecektir.
4. Bir ve iki paragraflarında belirtilen cezalar ancak, normal zamanlarda tatbik edilecektir. Vaziyet karışık ve zaman kaybetmenin cemaat aleyhinde olacağı telâkki ediliyorsa, derhal sona başvurulacak ki, o da ÖLÜMDÜR..." Bunun için bkz... Tamçelik 1993, 29-30.
- ⁵³ Aslında burada ifade edilmek istenen şey daha çok mukavemetçidir. Ancak TMT mensubu olan mukavemetçileri de kategorize etmek gerekmektedir. Çünkü Kıbrıs'ta değişen konjonktürel durum, mevcut insan kaynağının yapısını da değiştirmiştir. Buna göre Teşkilât'a katılan mukavemetçileri, üç grupta toplamak mümkündür. Birinci kategoridekiler, 21 Aralık 1963 tarihinden önce TMT kadrolarında yer alanlar mukavemetçilerdir; ikinci kategoridekiler, 21 Aralık 1963 tarihinden hemen sonra Teşkilât tarafından izlenip üyeliğe uygun görünenlerin alelacele davet edilip yemin ettirilenler mücahitlerdir; üçüncü kategoridekiler ise özellikle 1964 yılındaki hadiselerden sonra insan kaynağına olan ihtiyaçtan kaynaklanan gönüllü olarak TMT'ye katılan mücahitlerdir. Dolayısıyla üçüncü kategorideki mücahitlerin hiç biri, yemin ettirilmiş değildirler. Çünkü bunların pek çoğu, *nizami harp* düzenine göre dönüştürülmüş birliklerde bulunan kişilerdir.
- ⁵⁴ Bu konuyla ilgili olarak bkz... Akgün 2009b, 172.
- ⁵⁵ Buna dair yöntemin Ahmet Mehmet adındaki bir mukavemetçinin icra ettiği tespit edilmiştir. Ahmet Mehmet, 1962 yılında KüçükKaymaklı'daki bir Rum kahvehanesine 3-4 ay boyunca giderek, bu nevi çalışmalarda bulunmuştur. Ahmet Mehmet hakkında bkz... Billuroğlu (ed.) 2008, 15.
- ⁵⁶ Sözlü propaganda vasıtaları için bkz... Kocatepe 2002, 108; Yıldırım 2007, 165.
- ⁵⁷ Bu yüzden TMT, Kıbrıs Türk kadınlarına toplumsal görevler vermeyi tercih etmiştir. Özellikle kadınlardan okullarda, evlerde, mahallelerde, komşuluklarda vb. yerlerde TMT lehine olan konuşmalar yapması istenmiştir (Tansu 2001, 105; Keser 2007, 475; Akgün 2009b, 179). Buna rağmen TMT'de, kadın sayısı oldukça azdır. Buna benzer durum, EOKA'da da vardır. Bu konuda Grivas şöyle demektedir: "*Bilhassa genç kızların çok faydalı olduğu görüldü. Birçok defalar genç kızlar, kasabaların kalabalık sokaklarında tehlikeli işler deruhte*

- eden sabotajcı veya vurucu gruplara eşlik eder, harp malzemesini elbiselerinin altında veya çantalarında taşıy ve kullanılacakları yerde, bunları erkeklerle verirdi. Daha sonra da erkekler görevlerini yapınca, silahı alarak, kalabalığın içinde kaybolurlardı. Bu şekilde sabotajcı veya vurucular da kurtulma şansını bulurlardı” (Foley 1964, 15-16). Ancak EOKA’daki bazı kadınlar, vurucu timde de görev almışlardır. Limasol’da görevli polis kumandanı Vehit Nepikzade, vurulan bir İngiliz vatandaşının EOKA mensubu sevgilisi tarafından öldürüldüğünü tespit etmiştir. Özellikle katil zanlısının evi arandığında, Yunanistan’da EOKA adına askerî eğitim gördüğüne dair fotoğraflar ele geçirilmiştir. Bunun dışında Omorfo Öğretmen kolejinin müdürü de bu yöntemle vurulmuştur (Özdemir 1997, 126).
- ⁵⁸ Teşkilât, gerek faaliyetlerini, gerekse fikirlerini günlük gazetelerle halka duyurmuş ve varlığını, kamuoyunda canlı tutmaya çalışmıştır. Bazı çağrılarını, günlük gazetelere verdiği *beyannâmelerle* duyururken, çok mühim addedilen konulardaki duyurularını ise günlük gazetelerde neşretmek yanında, el ilânı ve risâle olarak da bastırılıp dağıtıldığı görülmüştür. Bunun için bkz... Tamçelik 1993, 29.
- ⁵⁹ EOKA’nın yoğun tedhiş eylemleri, İngilizlerden sonra Türklere de yönelince, TMT 14 Temmuz 1958 tarihinde bir bildiri yayımlamıştır. Bu bildiride TMT, “*bütün Kıbrıslı Rumlara karşı savaş ilan ettiğini*” açıklamıştır. Ardından 6 Ağustos 1958 tarihinde *Halkın Sesi* gazetesinin 1. ve 4. sayfalarında yayınlanan bir bildiriyle de “*TMT, gruplarına ateşkes emri*” verdiğini belirtmiştir. Bunun için bkz... “Bütün Kıbrıslı Rumlara Karşı Savaş İlan Ettiğini”, *Halkın Sesi Gazetesi*, 14 Temmuz 1958, No:31, s. 1; “TMT, Gruplarına ‘Ateşkes Emri’ Verdi”, *Halkın Sesi Gazetesi*, 6 Ağustos 1958, No:202, s. 1. ve 4.
- ⁶⁰ Örneğin 1958 Şubatında *pasif muhalefet* anlayışının bir gereği olarak TMT’nin yayımladığı bir broşürde, Türk muhtarlarının görevlerinden istifa etmesi istenmiştir (An 2008, 14-15; Akgün 2009b, 184). Zira TMT’nin kuruluşunda silahlanma söz konusu olmayınca, Hindistan’da Gandhi hareketinde olduğu gibi *pasif direniş* metodu benimsenmiştir (Gazioğlu 2000, 14; Akgün 2009b, 156).
- ⁶¹ TMT, bazı zamanlarda uyarılarını mektupla da yaptığı olmuştur. Örneğin TMT, Dr. İhsan Ali’nin kardeşi oğlu olan Özdemir Özgür’ün Kıbrıs Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı’nda görev almasını istememiş ve “*101 yeminli gençten*” (Özgür 2000, 46) imzasını taşıyan bir mektup gönderme ihtiyacı hissetmiştir. Bunun dışında 10 Kasım 1963 akşamı Ortaköy’de bakkallık yapan *Hasan Muharrem Karapazar*, 3 kişi tarafından korkutulup tehdit edilmiştir. Tehdit metninde “*Yasu Kıryaku Vatan Haini Sana ve Kafadarlarına Son İhtar*” ibareleri yazılmış ve imza yerine bir iğne resmi yapılmıştır. Daha sonra ilgili şahsın evinin penceresine ve kapısına gazyağı dökülmüş ve ateşe verilmiştir. Bunun için bkz... “T.M.T. Raporları”, KKTC Millî Arşiv ve Araştırma Dairesi Belgeleri, Raf No. 298, Kutu No. 007, Tarih: 11 Kasım 1963). Aslında buna benzer durumu EOKA da yapmış ve Türklerle temasa geçen Rumlara tehdit mektupları göndermiştir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla EOKA, üç tür tehdit mektubu göndermiştir. Bunlardan *birincisi* sadece uyarı amaçlı olan mektuplardır. *İkincisi* siyah ve hançer resmi taşıyan ileri dereceli tehdit mektuplarıdır. *Üçüncüsü* ise kesin ölüm emri manasına gelen usturaya sarılmış mektuplar gönderilmiştir (Durrell 1992, 249). Digenis imzasıyla gönderilen tehdit mektupları da Türklerle olan her türlü alışverişin veya işbirliğinin derhal kesilmesi yönündeki isteği içermektedir (August 1986, 69; Keser 2007, 95; Akgün 2009b, 122). Bunun dışında EOKA, 10 Eylül 1955 tarihinde Kıbrıs Türk Kurumlar Federasyonu Başkanı Faiz Kaymak’a, İngilizce yazılmış bir tehdit mektubu göndermiştir. EOKA imzalı bu tehdit mektubunda “*Kaymak, Türkiye’den hoş geldin. Enosis aleyhine mücadeleye devam ettiğin takdirde Lefkoşa şubemize ait birisi tarafından öldürüleceğini biliyor musun?*” (Demirağ 2000, 226) diye tehdit edilmiştir. Aynı zamanda EOKA, Temmuz 1955’te Dr. Küçük’e de bir tehdit mektubu göndermiş ve Türklerin sakin durmasını, aksi takdirde hedef olacaklarını belirtmiştir (Akgün 2009b, 139).
- ⁶² TMT, muhtelif zamanlarda küçük pusulalar halinde bildiriler dağıtmıştır. Buna benzer uygulamaları EOKA da yapmıştır. Örneğin EOKA, 1956 yılında Baf’ta Kıbrıslı Türklere hitaben bildiri mahiyetinde bir pusula yayımlamıştır. Bu bildiride, bütün amaçlarının İngilizleri adadan atmak olduğunu, Türklerle hiçbir husumeti bulunmadığını, bu yüzden Türklerin endişelenmesine gerek olmadığını belirten pusulaları dağıtmıştır. Bunun için bkz... Papageorgiou 1961, 79; Özgür 2000, 24.
- ⁶³ 1958-1963 yılları arasında TMT’yi destekleyen gazetelerin, iki temel amacının olduğu görülmüştür. *Birincisi*, TMT’nin amacını ve takip ettiği politikalarını Türk toplumuna duyurmak, *ikincisi* ise Kıbrıs Türk toplumunun tarihi, sosyal, kültürel ve ekonomik alanda bilgilendirilmesini ve millî bilincin canlı tutulmasını sağlamaktır.
- ⁶⁴ TMT’den önceki teşkilâtlarda da buna benzer semboller vardır. Örneğin *Volkan* teşkilâtındaki kişiler “*Bire beş! Bire beş...*” gibi bir ifade kullanmışlardır. Bu şu anlama gelmektedir. Bir Türk öldürülürse, beş tane Rum’un öldürüleceği anlamını taşımaktadır. Bunun için bkz... “Volkan Bildirisi”, KKTC Millî Arşiv ve Araştırma Dairesi Belgeleri, Raf No. 2304, Kutu No. 78; Uludağ 2006, 8; Akgün 2009a, 137, 159.
- ⁶⁵ *Taksim* tezi, TMT için gerçekleşmesi istenen hedefler arasında yer almaktadır. Bu yüzden TMT, Kıbrıs Türk’ünün parolasını “*Taksim ve sadece Taksim*” olarak belirlemiştir. Bunun için bkz... “T.M.T. Raporları”, KKTC Millî Arşiv ve Araştırma Dairesi Belgeleri, Raf No. 2304, Kutu No. 78, Tarih: 23 Haziran 1958; Akkurt 1999, 42; Kızılyürek 2002, 245.
- ⁶⁶ Kıbrıs Türk Kurumlar Federasyonu’nun öncülüğünde başlatılan bu kampanya, Kıbrıs Türk toplumunun mümkün olduğunca kendi kendine yeterli duruma getirilmesi için yapılmıştır. Bundan dolayı KTKF, Rumların

- ekonomik üstünlüğünün siyasî alanda da kendini gösterdiğini bir dönemde, Kıbrıslı Türklerin bu üstünlük karşısında ezilmesini önlemek istemiştir. Bunu kendine şiar edilen KTKF, Kıbrıs Türk toplumunun ekonomik kalkınmasını sağlayacak yöntemler üzerinde çalışılmış ve bununla ilgili olarak birtakım önerilerde bulunmuştur. Bu öneriler arasında “*Türk’ten Türk’e Kampanyası*” da vardır. Ancak bu kampanyanın yürütülmesi için kendisine sorumluluk veya görev verilen bazı kişilerin, zaman zaman yersiz, gereksiz, hatta şiddete varan baskı yöntemlerini kullanması, istenilen amaca ulaşılmasını engellemiştir.
- ⁶⁷ Daha tafsilatlı bilgi için bkz... Gazioğlu 2000, 3-4; Kasapoğlu 2008, 56.
- ⁶⁸ TMT, *Muharrem Sıtkı*’nın şahsına binaen yayımladığı bir bildiriye, dükkânının üzerinde yazılı bulunan İngilizce ve Rumca bütün yazıların, 3 Haziran 1958 tarihine kadar silinmesini istemiştir. Ayrıca bu bildirinin bir sureti, An’ın kitabında da yer almaktadır (An 2008, 23). Bunun dışında Lefkoşa’da bulunan *Shakspeare sokağının* adı *Mehmet Akif* olarak değiştirilmek istenmiştir (Gürkan 2001, 47-48, 50). Ayrıca Rumca konuşan kişilerin *para cezasına* çarptırıldığı da bilinmektedir (Tahsin 1993, 20). Aslında “*Vatandaş Türkçe Konuş*” kampanyasından elde edilmek istenen şey, millî bilincin veya benliğin geliştirilmesine yönelik olduğu düşünülmektedir (Kızılyürek 2005, 72-73). Aynı şekilde EOKA ve Kıbrıs Rum liderliği de coğrafi yer adlarını ve sokak isimlerini Elenleştirip, Türkçe’nin etkisinden kurtarmak istemişlerdir (Mavratsas 2000, 122). Hatta 1954 yılında İngilizce dili sömürge dili olduğu için EOKA’nın hedefi haline gelmiş ve okullarda İngilizce ders kitapları yakılmıştır (Bryant 2007, 226).
- ⁶⁹ TMT, 11 Mayıs 1958 tarihinde yayımladığı bildiriye “*Türk tüccarları ve işadamlarına ait olan dükkân isimleri, binalar ve emlak üzerindeki tabela ve ticarî amblemler, sadece Türkçe olarak yazılacaktır*” (md. 1/c). Ayrıca “*Türk mahallerindeki bütün Rumca ve İngilizce sokak isimleri değiştirilecektir. Şu anda Rumca ve İngilizce sokak isimlerinin değiştirilmesine başlanmıştır*” (md. 1/d). Bununla ilgili olarak bkz... “TMT Bildirisi”, Kıbrıs Türk Milli Arşivi, Dosya: EOKA ve TMT Bildirileri Koleksiyonu, Tarih: 11 Mayıs 1958.
- ⁷⁰ TMT, Türk askerlerinin kontrolünde bulunan ve adanın bölündüğünü gösteren resimlerin evlerde asılmasını teşvik etmiştir. Bunun için bkz... Crawshaw 1978, 287.
- ⁷¹ 21 Aralık 1963 tarihinde yaşanan olaylardan sonra propaganda için fotoğraf ve görüntülere ihtiyaç duyulmuştur. Bunun üzerine Lefkoşa Sancağı, fotoğrafçı *Olgun Asım*’a görev vererek, *Foto Film Merkezi*’ni kurmuştur. Aynı zamanda *Dal 2*’nin sorumluluğunda bulunan *Foto Film Merkezi*, Rum askerlerinin mevzilerdeki hal ve hareketlerinin de kayıtlarını tutulmuştur.
- ⁷² Bu resimler, kullanılan propaganda gereği, hafızalarda *dehşet sembolleri* olarak kalmışlardır (Öymen 2005, 440). Bu konuda Özdemir Özgür, Kıbrıs Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı adına Almanya’da görev yaptığı bir sırada, Alman kamuoyunun bu resimlerden ne kadar çok etkilendiğini bizzat kendisi de müşahade etmiştir (Özgür 2000, 48).
- ⁷³ Konulan bombalarla, 24 Mart 1962 tarihinde (diğer bomba ise 23 Ocak 1964 tarihinde konulmuştur) Lefkoşa’da tarihi Bayraktar Camisi, ona ait türbe ve Ömerge camisi tahrip edilmiştir. Bunun için bkz... “Bombalattığınız Cami Bu mu Paşam”, *Yenidüzen Gazetesi*, (Erişim tarihi: 26.9.2010).
- ⁷⁴ EOKA taraftarı bazı Rumlar, Türkiye’den Kıbrıs’a gelen gazetecileri engelleyerek, adada yaşananları dünyadan saklamaya çalışmışlardır. Dolayısıyla temsilcilerin, postaneye gitmesine, telgraf çekmesine, telefon etmesine, hatta ve hatta havaalanına giderek resim ve yazı göndermesine dahi engel olmuşlardır (Küçük 2002a, 248-249).
- ⁷⁵ İletişimde *alternatif radyoların* etkinliği için bkz... Horschheimer 1993, 475.
- ⁷⁶ 29 Mayıs 1958 tarihinde Zafer sinemasında sahnelenen *Bayraktar Türküsü* bunlardan birisidir. Özker Yaşın tarafından kaleme alınan bu piyesin, toplumsal hisleri galeyana getirici bir özellik taşıdığı bilinmektedir (Gazioğlu 2000, 132).
- ⁷⁷ Özellikle güftesi *Zekâ Alsancak* ve bestesi *Yılmaz Taner* tarafından yapılan *Mücahitler Marşı*, en önemlilerinden birisidir.
- ⁷⁸ Millî duyguları müzikle alevlendirmek ve Türk insanının gönlünde manevi duyguları artırmak için 17 Haziran 1965 tarihinde bir toplantıda *Mücahitler Bandosu*’nun kurulması kararlaştırılmıştır. Kurulacak bandonun şefliğine ise Lefkoşa Türk Lisesi müzik öğretmeni *Zeki Taner* getirilmiştir. Buna göre polis bandosundan sekiz ve mücahit birliklerinden de on dört kişinin oluşturduğu bir bando kurulmuştur. Buna ilaveten *Yıldırım Birliği*’nde oluşturulan yirmi beş kişilik bir *Boru-Trampet Takımı* da çalışmalara başlamıştır. Bu çalışmalarda kullanılan aletler ise Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı’ndan ve Lefkoşa Türk Lisesi bando takımından temin edilmiştir. Buna göre *Bando* ve *Boru-Trampet Takımı*, ilk konserini 11 Temmuz 1965 tarihinde Lefkoşa’daki Atatürk büstü önünde vermiştir. Bu tarihten itibaren muhtelif yerlerde konserler veren *Bando* ve *Boru-Trampet Takımı*, yaptığı işlerle ilgili olarak Sancaktarlıktan birçok ödül almış ve millî günlerde kutlama törenlerine katılmıştır.
- ⁷⁹ Ses sanatçısı *Nusret Ersöz* ve benzerleri, Kıbrıs’a gelmişler ve birçok yerde konserler vermişlerdir (Keser 2007, 205-206). Bunun dışında adaya *Bedia Muvahhit*, *Turhan Dilligil*, *Münir Nurettin Selçuk*, *Safiye Ayla*, *Dr. Nevzat Atlı* vb. kişiler de gelmişlerdir (Gazioğlu 2000, 132).

- ⁸⁰ Türkiye’den gelen Devlet Tiyatrosu sanatçılarının *Oedipus Rex* adlı oyunu oynaması, *Suna Kan*’ın devlet televizyonunda konserinin yayınlanması, *Kenterler tiyatrosunun* birçok yerde temsiller vermesi ve *Olgunlaşma Enstitüsü*’nün defile yapması, bu tür çabalara örnek gösterilebilir (Tülümen 1998, 29).
- ⁸¹ 1950 yılından sonra Kıbrıs Türk edebiyatından başlayan milliyetçi akımları edebî türlerin her alanına yansımıştır. Özellikle *Türkiye’ye duyulan özlem*, ana tema olarak dikkati çekmektedir. Ancak Kıbrıs Türk edebiyatında 1963’te başlayan ve toplumlararası çatışmalarla birlikte gelişen göçmenlik, şehitlik, baskı, tecrit edilme, hiçe sayılma vb. sosyal olgular da geniş yer tuttuğu görülmüştür. En azından bu dönemin ana teması, *millî ve sosyal* içerikli edebiyat olduğu söylenebilir. Bununla ilgili olarak birçok şiirlerin, öykülerin ve romanların yazıldığı da bilinmektedir.
- ⁸² Örneğin *Canbulat radyosu*, Mağusa Türklerinin tek eğlence kaynağıdır. Kültür-sanat ve mizaha dayalı programlar ile *Canbulat Radyosu*’nun, Kıbrıs Türk halkına sosyal dinamizm kazandırdığı görülmüştür (Atun 2000, 4). Canbulat Radyosu aracılığıyla çocuklara, ev kadınlarına, kültüre, sanata, müziğe, dinleyici isteklerine, şiire, edebiyata vb. konulara yönelik programlar yaparak, toplumun manevî duyguları güçlendirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca program yapımcılarının veya sunucularının, genel olarak gönüllü *öğretmenlerden ve memurlardan* olduğu da bilinmektedir. Bunun için bkz... Atun 2000, 123-138.
- ⁸³ Bu konuda *Özker Yaşın*’ı ifade etmek yerinde olacaktır. Zira TMT’nin düzenlediği törenlerde, yürüyüşlerde veya toplantılarda şiir okunacaksa, yerli şairlerden ilkin *Özker Yaşın*’ın vatan, millet, Türklük ve Türkiye’yle ilgili olan şiirleri okunmaktadır. Bununla ilgili olarak *Özker Yaşın*, bütün şiirlerini iki ciltlik bir kitapta toplamıştır. Bunun için bkz... Yaşın 1986a; Yaşın 1986b.
- ⁸⁴ Kıbrıs’ta Atatürk heykeli, ilk kez Girne kapsamında ve 29 Ekim 1961 tarihinde açılmıştır (Serter 1989, 2106-2107).
- ⁸⁵ Bu dönemde Kıbrıs Rum liderlerinin takip ettiği propagandaya göre “...*çatışmalar, Cumhuriyet’in yasal makamları ile TMT arasında olduğunu ve TMT’nin bu çatışmaların müsebbibi olarak Kıbrıslı Türklerin Cumhuriyet’in bütün kurumlarından ve organlarından ayrılmasını, hatta ve hatta kendi kendilerini enklavlara hapsedmesini sağlamıştır*” görüşünü göre şekillenmiştir. Bunun için bkz... “Rum Akademisyen 32 Türkün Nasıl Öldürüldüğünü Anlattı”, *Kıbrıs Postası*, 25 Ocak 2009, (Erişim Tarihi: 25 Ocak 2009).
- ⁸⁶ TMT, Derviş Ali Kavazoglu’nun öldürülmesinden sonra Dr. İhsan Ali’nin alacağı tavrı önceden haber almış, bu yüzden propaganda çalışmalarına *tez elden başlamış ve bu konudaki* propagandaya aralıksız devam etmiştir. Özellikle Makarios’un *yaveri konumundaki Pulitsas*, Dr. İhsan Ali’nin Baf’taki evine giderek, helikopterle birlikte Dali köyüne *gitmesini istemiştir*. Aslında Pulitsas, karşı propaganda gereği olarak Dr. İhsan Ali’nin, Kavazoglu’nun *naaşının defnedileceği Dali köyünde bir konuşma yapmasını istemiştir*. Dr. İhsan Ali, bu isteğin Makarios tarafından değil, bizzat Yorgacis tarafından tasarlandığını düşündüğünden cenazeye katılmamıştır (Ali 2002, 49). Ancak TMT, Dr. İhsan Ali’nin *aleyhine* bu olayı yine de kullanmıştır.
- ⁸⁷ Başta Arif Hasan Tahsin olmak üzere birçok kişi Bayraktar Camisi’nin TMT tarafından bombalandığını iddia etmektedirler. Ancak daha sonra ortaya çıkan bilgilere göre bunun böyle olmadığı, EOKA’nın karşı propaganda çalışmasıyla bu olayı TMT’ye mal ettiği görülmüştür. Arif Hasan Tahsin bu konudaki görüşleri şu şekildedir: “*Ben Bayraktar Camisi’nin bombalanması olayının şeklinden, hep bizim arkadaşlar yaptı diye düşünürdüm ve yazılarımda da bunun bizim arkadaşlarımız tarafından yapıldığını yazmıştım. Ama ben bunu böyle bilirken, Makarios Druşiotis kitabında, bombaları Yorgacis’in koydurduğunu anlatır. Druşiotis’le yaptığımız konuşmada, kaynağının bombayı koyan bekleyen Rum polisi olduğunu öğrendim*” (Akteer 2011, 3). İfade edildiği gibi Makarios Druşiotis, kitabında bu konuda bilgi vermiş ve bu eylemin EOKA’cılar tarafından yapıldığını dile getirmiştir (Druşiotis 2008, 32). Ancak Özel Harp Dairesi Başkanı Orgeneral Sabri Yirmibeşoğlu, yıllar sonra açıklama yaparak Kıbrıs’ta bazı camileri bombaladıklarını söylemiş ve bunun toplumu galeyana getirmek için yaptıklarını dile getirmiştir. Bununla ilgili olarak Yirmibeşoğlu “*halkın mukavemetini artırmak için düşman yapmış gibi bazı değerlere sabotaj yapılır. Mesela bir cami yakılır. Kıbrıs’ta biz bunu yaptık. Bir cami yaktık*” demiştir. Ancak devrin önemli liderlerinden olan Dr. İhsan Ali de Bayraktar Camisi’nin Rum polis müdürü Yorgo Lagodontis’in emriyle Rum militanlarca bombalandığını belirtmiştir. Dr. İhsan Ali, ayrıca Lagodontis’in emriyle, Baf kapısındaki Türk mahallesinin karşısında bulunan *Markos Drakos* heykelinin de provokasyon amaçlı olarak bombalandığını ifade etmiştir (Gibbons 1997, 98; Mütercimler 2000, 134; Ali 2002, 47-48; Küçük vd. 2002b, 18; Druşiotis 2008, 103). Kaldı ki EOKA mensupları da sansasyon eylemler için kilise bombaladıkları da bilinmektedir (Durrell 1992, 222-223).
- ⁸⁸ Radyodan tekzip yazısının yayınlanmasına ilişkin bkz... Gürkan 2001, 131-132.
- ⁸⁹ TMT mensuplarının toplanması için özellikle *spor kulüpleri* seçilmiştir. Örneğin Lefkoşa’da *Yenicami, Çetinkaya, Gençlik Gücü*, Limasol’da ise *Doğan Türk Birliği* vb. futbol kulüplerinin seçildiği bilinmektedir. Zira bu kulüplerde görev alanlar, aynı zamanda TMT’nin içinde de görev almışlardır. Örneğin *İsmail Sefa* (Yenicami), *Kemal Şemiler* (Çetinkaya), *Yusuf Salih* (Gençlik Gücü), *Ziya M. Rızka* (Doğan Türk Birliği) hem TMT’de görev yapmakta, hem de adı geçen kulüplerin başkanlıklarını yapmaktadırlar. Bunun dışında TMT’yi destekleyen spor kulüpleri de vardır: *Sönmez Spor, Küçük Kaymaklı Spor Birliği, Yeşilada Spor*,

- Kanlı Mescit Spor Kulübü, Demirtürk Spor Birliği, Gönyeli Türk Spor Kulübü, Ortaköy Spor Kulübü* ve diğer spor kulüpleri bunlardan bazılarıdır. Bu yüzden spor kulüplerinin, Teşkilât'la bütünleşmesi amacıyla halk arasında “*spor kulübünden devlete*” tabiri kullanılmaya başlanmıştır. Bunun için bkz... Tolgay 1993, 80-81; Fellahoğlu 1995, 67; Keser 2007, 577-578; Hatay 2007a, 59-60; Mutlu 2007, 42; Akgün 2009b, 179.
- ⁹⁰ Bayraktar Camisi'nin bombalanmasıyla ilgili spekülâtif çalışmaların yapıldığı bir sırada *Cumhuriyet* gazetesinin iki yazarının suikasta maruz kalması dikkatlerin bir başka yöne çevrilmesi açısından önemlidir. Bunun için bkz... Akter 2011, 3.
- ⁹¹ Teşkilât adını kullanan birtakım kişiler, şehit cenazesine katılımı artırabilmek için Lefkoşa'daki esnafın dükkânlarını kapatmaya zorlamışlardır. Bununla ilgili olarak 11.00-14.00 saatleri arasında olması arzulan bu eylemin, birtakım kişilerin baskıcı ve kaba tutumuyla saat 09.00'dan itibaren başlatılması, ciddi sıkıntılara neden olmuştur (Akkurt 1999, 24; Keser 2007, 208-218).
- ⁹² İsmail Tansu'ya göre Türkiye'nin adaya yaptığı ilk askerî müdahale, TMT'nin kurulmasıyla gerçekleştirildiğini belirtilmektedir (Tansu 2001, 18). Ancak Adnan Menderes'in TBMM'de 5 Temmuz 1956 tarihinde yaptığı bir konuşmada, Kıbrıs'a müdahale edilebileceğini ilk kez dile getirmiştir. Bunun için bkz... Demokrat Parti Meclis Grubu Müzakere Zabıtları, C. X, Sayı: 173, TBMM Yayınları, Ankara, 1956, s. 49.
- ⁹³ Bu konuyla ilgili tespitlere bkz... Tamçelik 1997, 127-128.
- ⁹⁴ Psikolojik savaş yöntemlerinden bir tanesi de *kontrollü gerilim stratejisidir*. Bu yüzden EOKA, elindeki kontrollü kaybetmemek için gerilimi artırmış ve gerilimlerden çıkar sağlamaya çalışmıştır. Aslında EOKA, potansiyel tehlike olarak gördüğü TMT'yi, bizzat kendisinin belirlediği savaş kurallarına çekmek istemiştir. Ne var ki EOKA'nın belirlediği savaş kuralları, sadece *güce* ve *şiddete* dayanmaktadır (Stephens 1966, 141). Dolayısıyla EOKA, şiddeti beslemekle beraber, şiddetten de beslendiği görülmüştür. Ancak EOKA'nın benimsediği *kontrollü gerilim*, kısa vadede yararlı olsa da uzun vadede kaybettirdiğini söylemek mümkündür. Bunun için bkz... <http://www.msxslabs.org/forum/siyasal-bilimler/243408-psikolojik-savas-ve-teknikleri.html> (Erişim Tarihi: 1.5.2011); http://www.donusumkonagi.net/makale.asp?id=3266&baslik=psikolojik_savas_teknikleri&i=psikolojik_sava s (Erişim Tarihi: 1.5.2011).
- ⁹⁵ TMT'nin uyguladığı psikolojik savaş tekniğinden, sadece Kıbrıslı Rumlar, EOKA ve Kıbrıs Türk muhalifleri rahatsız olmuş değillerdir. 1960-1962 yılları arasında Türkiye'nin Lefkoşa Büyükelçisi olarak bulunan Emin Dirvana'nın da rahatsız olduğu bilinmektedir. O dönemde Kıbrıs Türk liderliğinin ve TMT mensuplarının, Büyükelçi Dirvana ile yaşadığı hadiseler, bu faaliyetlerin memnuniyetle karşılanmadığını göstermiştir. Özellikle bu dönemde, Bayraktar da dahil bütün Teşkilât olarak Türkiye Büyükelçisine ve 650 kişilik Türk Alayı'na karşı belli bir tutum takınmıştır. Aslında bu durum, birtakım sıkıntıların doğmasına da neden olmuştur. Kaldı ki Cemaat Meclisi'nin yanında yer alan Teşkilât, Dirvana'nın desteklediği Dr. Küçük'e bile karşı tavrı almıştır. Çünkü o dönemde Dr. Küçük *sembol*, Denктаş ise *fonksiyoner* konumundadır. Tespitlerimize göre bu durum, 1967 yılı kadar devam etmiştir. Dolayısıyla TMT, 1958-1967 yılları arasında adada yaşanan durum gereği daha etkin olmuştur. Ancak 1967'de sonra mesele daha çok siyasileştiği için *Büyükelçiliğin* etkinliği ve belirginliği tedricen artmıştır. Adada yaşanan bu gerginlik için bkz... Yavuzalp 1993, 118-119; Tülümen 1998, 26-27; Denктаş 2000, 162, 165-167; Gazioğlu ve Plümer 2001, 86-88; 242-243; Tansu 2001, 105; İnanç 2007, 17-24; 80-81; 98-100; Batur 2007, 198.
- ⁹⁶ Daha tafsilatlı bilgi için bkz... Tansu 2001, 15; Cankut 2006, 43.
- ⁹⁷ Bu yüzden EOKA, *ses getirici* eylemlere daha çok önem vermiştir. Bunun için bkz... Tamçelik 1997, 125.
- ⁹⁸ Daha tafsilatlı bilgi için bkz... Patrick 1976, 42.
- ⁹⁹ Daha tafsilatlı bilgi için bkz... Parlar 1997, 77-78; Tremeşeli 2007, 207-208; Kasapoğlu 2008, 24; Akgün 2009b, 223, 352-353.

Kaynakça:

Arşiv Belgeleri:

- “TMT Bildirisi”, Kıbrıs Türk Milli Arşivi, Dosya: EOKA ve TMT Bildirileri Koleksiyonu, Tarih: 11 Mayıs 1958.
- “T.M.T. Raporları”, KKTC Millî Arşiv ve Araştırma Dairesi Belgeleri, Raf No. 298, Kutu No. 007, Tarih: 5 Şubat 1964.
- “T.M.T. Raporları”, KKTC Millî Arşiv ve Araştırma Dairesi Belgeleri, Raf No. 298, Kutu No. 007, Tarih: 11 Kasım 1963.

- “T.M.T. Raporları”, KKTC Millî Arşiv ve Araştırma Dairesi Belgeleri, Raf No. 2304, Kutu No. 78, Tarih: 23 Haziran 1958.
- “T.M.T. Raporları”, KKTC Millî Arşiv ve Araştırma Dairesi Belgeleri, Raf No. 2304, Kutu No. 78, Tarih: 29 Haziran 1958.
- “T.M.T. Raporları”, KKTC Millî Arşiv ve Araştırma Dairesi Belgeleri, Raf No. 2304, Kutu No. 78, Tarih: 5 Temmuz 1958.
- “Volkan Bildirisi”, KKTC Millî Arşiv ve Araştırma Dairesi Belgeleri, Raf No. 2304, Kutu No. 78.

Gazeteler:

- Akter, Aysu Basri (2011). “Arif Hasan Tahsin: Bayraktar Camisi’ne Bombayı Rumlarla Birlikte Koyduk”. *Yenidüzen Gazetesi*. 25 Mayıs. No:366. 3.
- “Bombalattığınız Cami Bu Mu Paşam?”. (2010). *Yenidüzen Gazetesi*. (<http://www.yeniduzen.com>), (Erişim tarihi: 26.9.2010).
- “Bütün Kıbrıslı Rumlara Karşı Savaş İlan Ettiğini” (1958). *Halkın Sesi Gazetesi*. 14 Temmuz. No:31. 1.
- Mutluyakalı, Cenk (2011). “1974’te ‘Hareket Plânları’na Uyulmadı”. *Yenidüzen Gazetesi*. 8 Mayıs. No:259. 6.
- “Rum Akademisyen 32 Türkün Nasıl Öldürüldüğünü Anlattı” (2009). *Kıbrıs Postası* (<http://www.kibrispostasi.com>). 25 Ocak. (Erişim Tarihi: 25 Ocak 2009).
- “TMT, Gruplarına ‘Ateşkes Emri’ Verdi” (1958). *Halkın Sesi Gazetesi*. 6 Ağustos. No:202. 1. ve 4.
- Uludağ, Sevgül (2005). “Milliyetçiliğin Öksüz Bıraktıkları”. *Yenidüzen Gazetesi*. 22 Mart: 8.
- (2006). “Yeraltı Notları”. *Yenidüzen Gazetesi*. 21 Mayıs: 8.

Basılı Eserler:

- Akgün, Sibel (2009a). “Kıbrıs Türk Toplumunun Bağımsızlık Mücadelesinde TMT Öncesi Kurulan Direniş Örgütlerinin Yeri”. *I. Uluslararası Kıbrıs Sempozyumu Bildiri Kitabı-I (21-23 Kasım 2008)*. Yayıma Hazırlayan: Ulvi Keser. Ankara: Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları: 149-168.
- (2009b). *Türk Mukavemet Teşkilâtı: Ulusal Kurtuluşa Giden Yol*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Akkurt, Aydın (1999). *Türk Mukavemet Teşkilâtı 1957-1958 Mücadelesi*, İstanbul: Bayrak Matbaacılık.
- Ali, İhsan (2002). *Hatıralarım*. Lefkoşa: Galerî Kültür Yayınları.
- An, Ahmet (2005). *Kıbrıs’ta Fırtınalı Yıllar 1942-1962*. 2. Baskı, Lefkoşa: Galerî Kültür Yayınları.
- (2008). *TMT’nin Kurbanları*. Lefkoşa: Birleşik Kıbrıs Partisi Yayınları.
- Armaoğlu, Fahir (1987). *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Atton, J. (2002). *Alternative Media*. London: Sage Publications Ltd.
- Atun, Suna ve Fevzioğlu, Bülent (2009). “Kıbrıs Türk Millî Mücadele Tarihinde Mağusa’da İki Moral Değer”. *I. Uluslararası Kıbrıs Sempozyumu Bildiri Kitabı-I (21-23 Kasım 2008)*. Yayıma Hazırlayan: Ulvi Keser, Ankara: Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları: 73-90.
- Atun, Suna (2000). “Kıbrıs Türk Millî Mücadele Tarihinde Toplumsal Moral Değere İki Örnek Canbulat Radyosu ve Karga Mizah Dergisi”. *IV. Uluslararası Kıbrıs-Balkanlar-Avrasya Türk Edebiyatları Sempozyumu Bildiri Kitabı*. Struga: Makedonya: 4-13.
- Atun, Sunat ve Fevzioğlu, Bülent (2010). “Kıbrıs’ta Türklerin Direniş Yıllarına Dair Türk Sinemasında Üretilen İlk 10 Film”. *Kıbrıs Türk Varoluş Mücadelesinin Edebiyata Yansıması Sempozyumu – Bildiriler*. Yayıma Hazırlayan: İsmail Bozkurt ve Cemal Bayak, Lefkoşa: 265-281.
- August, Friedrich (1986). *Modern Irregular Warfare*. New York: Harper Press.
- Batur, Nur (2007). *Rauf Denктаş Yeniden Yaşasaydım*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Bektaş, Arsev (2002). *Siyasal Propaganda*. Ankara.
- Billuroğlu, Ahmet (ed.) (2008). *Bellekten Süzülenler – 50’lerden 70’lere Bir Sözlü Tarih Denemesi*. Lefkoşa: Türk Maarif Koleji Yayınları.
- Bozkurt, İsmail (2009). “Kıbrıs Türkleri’nin Varoluş Savaşımı ve Bu Savaşımında Geçitkale-Boğaziçi Direnişi”. *I. Uluslararası Kıbrıs Sempozyumu Bildiri Kitabı-I (21-23 Kasım 2008)*. Yayıma Hazırlayan: Ulvi Keser, Ankara: Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları: 547-565.
- Brown, J.A.C. (1973). *Beyin Yıkama*. İstanbul.
- Bryant, Rebecca (2007). *Tebaadan Vatandaşa Kıbrıs’ta Modernite ve Milliyetçilik*. Çeviren: Seyhan Özmenek, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cankut, Ayhan (2006). *Kıbrıs Türkünün Varoluş Mücadelesi (Türk Mukavemet Teşkilâtı ve Faaliyetleri)*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Clerides, Glafkos (1989). *Cyprus, My Deposition*. Vol. I, Nicosia: Alithia Publishing.
- Crawshaw, Nancy (1978). *The Cyprus Revolt*. London: George Allen and Unwin Press.

- Demirağ, Hasan (2000). *Osmanlıların Fethinden 1956 Yılı Sonuna Kadar Kıbrıs; Onlar ve Biz - Alıntı ve Anılar*. Kıbrıs TMT Derneği Yayınları, Lefkoşa: Ateş Matbaacılık.
- Demokrat Parti Meclis Grubu Müzakere Zabıtları. (1956). X (173), Ankara: TBMM Yayınları.
- Denktaş, Rauf R. (1966). *12'ye 5 Kala*. Ankara.
- (2005). *Karkot Deresi Anılar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- (1997). *Koloni İdaresinde Kıbrıs Türkleri*. İstanbul: Akdeniz Haber Ajansı Yayınları.
- (2000). *Rauf Denktaş'ın Hatıraları*. C. X. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Druşotis, Makarios (2010). *Cunta ve Kıbrıs 1967-1970 Köfünye Krizi, İki Suikast, Bir Cinayet*. Çev. Metin Bağrıaçık. Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.
- (2007). *Karanlık Yön EOKA*. Çev. Öztürk Yıldırımboza. 2. Baskı. Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.
- (2008). *Kıbrıs 1963-1964 İlk Bölünme*. Çev. Ali Çakıroğlu. Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.
- Durrell, Lawrence (1992). *Acı Limonlar Kıbrıs – 1956*. Çev. Hüseyin Aşuroğlu. İstanbul: Belge Yayınları.
- Economides, Christofi (1993). *De-mythologized History of The Cyprus Problem During Last 50 Years*. Nicosia: Economides Publishing House.
- Fellahoğlu, Esat (1995). *Bağ'ta Direniş*. Lefkoşa: Dilhan Ofset.
- Foley, Charles (1964). *The Memories of General Grivas*. London: Longman Press.
- Gazioğlu, Ahmet C. (2000). *Direniş Örgütleri, Gençlik Teşkilatları ve Sosyo-Ekonomik Durum (1958-1960)*. Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi Yayınları, İstanbul: Özyurt Matbaası.
- Gazioğlu, Ahmet C. ve Plümer, Aytağ (Haz.) (2001). *Fazıl Plümer Anılar – Toplum Hizmetinde Bir Ömür*. Ankara: Özyurt Matbaacılık.
- Gibbons, Harry S. (1997). *The Genocide Files*. London: Charles Bravos Publishers.
- Güneri, Münir (1967). *Psikolojik Savaşın Önemi ve Yönetimi*. İstanbul.
- Gürkan, Haşmet Muzaffer (2001). *Cumhuriyet Düşünceleri – Siyasî Yazılar 1*. Yayına Hazırlayan: Remzi Yektaoğlu, Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.
- Hakeri, Bener Hakkı (1997). *Kurtuluşa Kaçış*. KKTC Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, Ankara: Kalkan Matbaacılık.
- Hatay, Yücel (2007a). *Spor Tarihimiz*. Lefkoşa: Ajans Yay Ltd.
- (2007b). *Sporumuzda İz Bırakanlar*. Lefkoşa: Ajans Yay Ltd.
- Hochheimer, J. L. (1993). "Organizing Democratic Radio: Issues in Praxis", *Media, Culture and Society*, XV (1993): 473 – 486.
- İnanç, Gül (2007). *Büyükelçiler Anlatıyor Türk Diplomasisinde Kıbrıs (1970-1991)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- KASAPOĞLU, M. Can (2008). *Kıbrıs'ta Yerel Bir Mukavemet Örgütü Olarak Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) İncelenmesi*. Ankara: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kasımoğlu, Ertan (1987). *Eski Günler, Eski Defterler*. Lefkoşa.
- Keser, Ulvi (2007). *Kıbrıs'ta Yeraltı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı (1950-1963)*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Kesimli, H. (1961). "Psikolojik Savaş". *Ordu Dergisi Eki-198 Sayılı*. İstanbul.
- Keskin, Venhar (1998). *Megali İdea – Enosis ve Bağ'tan KKTC'ye*. Lefkoşa: Özdilek Ofset.
- Kızılyürek, Niyazi (2005). *Doğmamış Bir Devletin Tarihi Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- (2007). *Glaftos Klerides – Tarihten Güncelliğe Bir Kıbrıs Yolculuğu*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- (2002). *Milliyetçili Kıskaçında Kıbrıs*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kocaoğlu, Mehmet (1993). *Uluslararası İlişkiler*. Ankara.
- Kocatepe, Atalay (2002). *Türk Silahlı Kuvvetlerinde Basın-Yayın-Halkla İlişkiler ve Tanıtım Faaliyetleri*. C. VI, İstanbul.
- Konuloğlu, Çağla (2008). *Arap Ali'nin Oğlu - Bir Sendikacının Hikâyesi*. Lefkoşa: Ateş Matbaacılık.
- Küçük, Dr. Fazıl (2002a). *Mücadelemizin Görkemli Günleri*. 2. Baskı, Lefkoşa: KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi.
- Küçük, Fazıl vd. (2002b). *Kıbrıs Türk Davası ve Kıbrıs'ta Rum Vahşeti*. 3. Baskı, Yayına Hazırlayan: Altay Sayıl, Lefkoşa: KKTC Devlet Basımevi.
- Lasswell, Harold (1927). *Propaganda Technique in the World War*. New York.
- Mavratsas, Kaysar V. (2000). *Elen Milliyetçiliğinin Kıbrıs'taki Yönleri – İdeolojik Çatışmalar ve 1974-1996 Kıbrıs Elen Kimliğinin Toplumsal İnşası*. Çev. Öztürk Yıldırımboza, Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.

- Mutlu, Hasan (2007). *Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilâtı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Mütercimler, Erol (2000). *Satılık Ada Kıbrıs – Kıbrıs Barış Harekâtının Bilinmeyen Yönleri*. 2. Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Öymen, Onur (2005). *Silahsız Savaş Bir Mücadele Sanatı Olarak Diplomasi*. 5. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- (2003). *Silahsız Savaş*. İstanbul.
- Özdemir, Hüseyin (1997). *Kıbrıs'ta 60 Yıl*. İzmir: Volkan Yayıncılık.
- Özgür, Özdemir A. (2000). *Hayatımda Kıbrıs – Bir Kıbrıslı Türk Diplomatın Tanıklığı*. Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.
- Papageorgiou, Spyros (1961). *Archives of Unlawful Documents of the Cyprus Struggle 1955-1959*. Athens: Olympic Publishing.
- Parlar, Suat (1997). *Kontrgerilla Kışkırtıcılığı Türkiye*. İstanbul: Bibliotek Yayınları.
- Patrick, Richard A. (1976). *Political Geography of the Cyprus Conflict (1963-1971)*. Department of Geography Publications Series No 4. Ontario: University of Waterloo.
- Quaelter, Terence H. (1973). *Propaganda ve Psikolojik Savaş*. Ankara: Türk Silahlı Kuvvetleri Özel Kuvvet Komutanlığınca Tercüme.
- Reddaway, John (1986). *Burdened with Cyprus: The British Connection*. London: K. Rustem & Brother and Weidenfeld & Nicholson Ltd..
- Sarısaman, Sadık (1999). *Birinci Dünya Savaşı'nda Türk Cephelelerinde Beyannamelerle Psikolojik Savaş*. Ankara.
- Schmidt, Konrad (1966). *Auf der Suche nach Aphrodite*. Leipzig.
- Serdar, Gülgün (2009). *Dr. Küçük'le Bir Ömür Süheylâ Küçük*. Lefkoşa: Selen Ofset.
- Serter, Vehbi Zeki (1989). "Lefkoşa'daki Atatürk Heykelleri". IX. Türk Tarih Kongresi Bildiriler. C. III. Ankara: 2106-2107.
- Sonyel, Salahi (1998). "Disinformation – The Negative Factor in Turco-Greek Relations". *Perceptions*. III (1): 39-55.
- Stephens, Robert (1966). *Cyprus a Place of Arms*. London: Pall Mall Press.
- Tahsin, Arif Hasan (1993). *Geçmiş Bilmeden Geleceğe Bakmak*. Lefkoşa: Işık Kitabevi Yayınları.
- Tamçelik, Soyalt (2009). "Kıbrıs'ta Olası Bir Federal Hükümetin Görev ve Yetkileri". *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi - Journal of International Law and Politics*. V (17) : 55-84.
- (2009). "Türk Mukavemet Teşkilâtı'nda (T.M.T.) Muhabere Sistemlerinin Özellikleri". *DAÜ Kıbrıs Araştırmaları Dergisi*. III (2): 125-145.
- (1993). "Türk Mukavemet Teşkilâtı'nın (T.M.T.) Bilinmeyen Bazı Yönleri". *Türk Yurdu*. XIII (71): 28-31.
- Tansu, İsmail (2001). *Aslında Hiç Kimse Uyumuyordu – Yeraltında Silahlı Bir Örgüt, Hem de Devlet Eliyle...* TMT. Ankara: Minpa Matbaacılık.
- Tarhan, Nevzat (2003). *Psikolojik Savaş*. İstanbul.
- Tolgay, Ahmet (1993). *Kanlı Noel – Kıbrıs Türk'ünün Ateşli Sınavı*. İstanbul: Kastaş Yayınları.
- Treşemeli, Mehmet Ali (2007). *Ayios Sipiridon'un Çanları*. Hazırlayan: Remzi Halluma, Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.
- Tülümen, Turgut (1998). *Hayat Boyu Kıbrıs*. Boğaziçi Yayınları, İstanbul: Bayrak Matbaası.
- Türkoğlu, Sırrı (1969). *Psikolojik Savaş Harekâtının Yürütülmesi*. Ankara.
- Vanezos, Hristakis (2009). *Derviş Ali Kavazoğlu – 11 Nisan 1965 Lefkoşa – Larnaka Yolu*. Çev. Suat Baran, Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.
- Volkan, Vamık D. (2008). *Kıbrıs: Savaş ve Uyum Çatışan İki Etnik Grubun Psikanalitik Tarihi*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Yaşın, Özker (1986a). *Kıbrıs Benim Vatanım*. Çevre Yayınları, İstanbul: Başaran Matbaası.
- (1986b). *Önce Kuşlar Uyanır*. Çevre Yayınları, İstanbul: Başaran Matbaası.
- Yavuzalp, Ercüment (1993). *Kıbrıs Yangınında Büyükelçilik*. Ankara: Bilgi Kitabevi.
- Yıldırım, Nurettin (2007). *Psikolojik Savaş (Kore-İrak Örneği)*. İstanbul: IQ Yayınları.

Sözlü Tarih Materyalleri (Mülakatlar):

1. Ahmet Oğuz Kotoğlu'la (merhum) 21 Kasım 2008 tarihinde yapılan mülakat.
2. İsmail Sadıkoğlu (merhum) ile 20 Eylül 1992 tarihinde yapılan mülakat.
3. İsmail Tansu'yla (Emekli Albay ve Özel Harp Dairesinin ilk mensuplarından) 23 Kasım 2008 ve 23 Eylül 2009 tarihinde yapılan mülakat.
4. Mustafa Cemil Tamçelik'le (merhum) 27 Mart 1998 tarihinde yapılan mülakat.
5. Rauf Raif Denктаş'la (merhum) 13 Aralık 2010 tarihinde yapılan mülakat.

İnternet:

http://www.donusumkonagi.net/makale.asp?id=3266&baslik=psikolojik_savas_teknikleri&i=psikolojik_savas,
(Erişim Tarihi: 1.5.2011).

<http://www.msxlabs.org/forum/siyasal-bilimler/243408-psikolojik-savas-ve-teknikleri.html>, (Erişim Tarihi:
1.5.2011).

The logo consists of the letters "TCE" in a bold, white, serif font, with a small "TM" trademark symbol to the upper right of the "E". The text is centered within a solid red rectangular background.